

Тут вызначайся лёс Еўропы

Працяг на стар. 14

Вызваленне Мінска ад нацысцкай акупацыі 3 ліпеня 1944 года, да даты якога прымеркаваны Дзень Незалежнасці Рэспублікі Беларусь, было, безумоўна, адным з найбольш важных вынікаў наступальнай аперацыі “Баграціён”. Але, як вядома, поўнае вызваленне усёй тэрыторыі краіны было яшчэ наперадзе, і баі на яе заходніх рубяжах працягваліся аж да жніўня 1944 года. Адметнасць гэтых баявых дзеянняў палягала яшчэ і ў тым, што, у выніку выхаду Чырвонай Арміі на рубяжы СССР, напярэдадні вызвалення Еўропы ад нацызму, тэрыторыі на захад ад старой мяжы, усталёванай Рыжскай дамовай 1921 года, зноў вярталіся ў склад Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. Якія страты зведала гісторыка-архітэктурная спадчына заходнебеларускіх гарадоў і мястэчак падчас нацысцкай акупацыі, і як адбывалася вызваленне гэтых абшараў ад гітлераўцаў?

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ “КУЛЬТУРА” ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ //

З дапамогай банкаўскай карткі газеты можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце “Белпошты” (пункт “Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі”).

Кантэкст

ПЕСНІ І ФАРБЫ ЗМАГАННЯ

Творчасць паэтаў і мастакоў Заходняй Беларусі заўжды была прасякнутая любоўю да роднай зямлі, яны бачылі Беларусь адзінай і непадзельнай. Як сёння ўшаноўваецца памяць творцаў у мясцінах, звязаных з іх жыццёвымі шляхамі?

ст. 4

Соцыум

КАПЛІЦА Ў РАДКОЎШЧЫНЕ

Адным з самых важных на зямлі месцаў для слаўтага беларускага кампазітара Станіслава Манюшкі быў невялічкі пагорачак блізу вёсцы Радкоўшчына...

ст. 5

Суботнія сустрэчы

ІДЭЯ, ЯКЯ ХВАЛЮЕ, НАРАДЖАЕ ТВОРЧАСЦЬ...

Народны артыст Беларусі, рэжысёр Аляксандр Яфрэмаў шчыра распавёў “К” пра многія рэчы, у тым ліку пра свой прэм’ерны спектакль “Дзядзька Ваня”.

ст. 6

9 771994 478007 21034

Працаваць якасна, не дзеля самога працэсу

17 жніўня адбылася чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатолія Маркевіча з начальнікамі ўпраўлення і аддзелаў міністэрства. З дапамогай сродкаў відэасувязі ўдзел у нарадзе прынялі таксама начальнікі ўпраўлення культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Фота Талчыні МАТУСЕВІЧ

Міністр акцэнтаваў увагу на тым, што ў бліжэйшы час пройдзе сустрэча з Раманам Галушчанкам, падчас якой прэм'ер-міністр краіны заслухае інфармацыю аб рабоце Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм". "Кожнае прадпрыемства павінна выпускаць прадукцыю, якая карыстаецца попытам, — адзначыў Анатолій Маркевіч. — Мы выпускаем розныя па тэматыцы фільмы, але судзісныя камерцыйнай рэалізацыі да кошту фільма відэавочна дысбалансаваныя. Трэба навучыцца нарэшце выпускаць якасны прадукт і зарабляць грошы. Ёсць Указ Прэзідэнта краіны за № 146 "Аб развіцці кінематографіі", усе неабходныя ўмовы створаны. Неабходна працаваць не дзеля самога працэсу".

Міністр заслухаў справаздачу і аб падрыхтоўцы павядальных навучальных устаноў да новага навучальнага года. Анатолія Маркевіча праінфармавалі, што ў цэлым асобныя невядлікі недахопы або ўстраняюцца, або ўжо

ліквідаваны. У асноўным яны датычацца патрабаванняў МНС, іншых кантралюючых устаноў. Харчоблокі правяраюцца і функцыянуюць, з 1 верасня ўсе яны будуць забяспечваць навучэнцаў паўнаўартасным харчаваннем.

Яшчэ адно пытанне, якое ўздымалася падчас нарады, датычылася вакцынацыі спецыялістаў, якія працуюць у сферы культуры. Адзначалася, што ў цяперашні час у свеце працэс распаўсюджвання вакцын, на жаль, не спыняецца. У нашай краіне ёсць групы насельніцтва, якія з прычыны сваіх прафесійных заданняў знаходзяцца ў пэўнай групе рызыкі. Да іх належаць і тыя, хто працуе ў сферы культуры — шмат перамяшчальна, сустракаецца з людзьмі, праводзіць канцэртна-масавыя мерапрыемствы. Ніхто нікога не прымушае да вакцынацыі, але праводзіць працу сярод людзей, пераканваць іх звярнуць увагу на магчымасць вакцынавацца неабходна ў усіх рэгіёнах краіны.

Разглядаліся і задачы, звязаныя з правядзеннем рэстаўрацыйна-будаўнічых работ на самых розных аб'ектах краіны як у цэнтры, так і ў рэгіёнах. Па рэстаўрацыі ў Жыровіцкім манастыры на днях збіралася нарада, якая, па словах начальніка ўпраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Наталлі Хвір, прайшла канструктыўна. Прадстаўнікі манастыра ўнеслі свае прапановы, да 1 верасня з'явіцца выніковы дакумент, які дазволіць рухацца далей.

Абмяркоўвалася і сітуацыя, датычная Будслаўскага касцёла — храма, занесенага ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь, пацярпелага ад пажару. Зараз рыхтуюцца неабходныя праектна-каштарысныя дакументы, ажыццяўляецца навуковае суправаджэнне. Пры гэтым працягваюцца работы, звязаныя з устаўноўкай больш надзейнага часовага даху. Да наступлення восні плануецца канчаткова засярагчы храм ад кліматычных пазроў. На далейны момант, як праінфармавалі міністра, больш за палову сабраных сродкаў ужо засвоена.

У ходзе нарады міністр таксама звярнуў увагу на тое, што ў асобных храмах настаецца праводзіць іх рэканструкцыю (мяняюць форму купалаў, іх колер) без належнага ўзгаднення з органамі дзяржаўнай улады. У якасці прыкладу была прыведзена Свята-Успенская царква ў Браславе. "Закон з'яўляецца адзіным для ўсіх, — адзначыў міністр. — Храм — гэта наша спадчына, гісторыка-культурная каштоўнасць. Яго аўтэнтычнасць мае вялікае значэнне для будучых пакаленняў. Ёсць законы, якімі неабходна кіравацца пры правядзенні рэканструкцыйна-будаўнічых работ. Наша задача — кантраляваць выкананне гэтых законаў".

K

Капыль, потым — Добруш

4-5 верасня ў Капылі пад дэвізам "Слова нас аб'ядноўвае" пройдзе XXVIII Дзень беларускага пісьменства.

Паводле слоў першага намесніка старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алены Стэльмах, у першы дзень свята адбудзецца літаратурная імпрэза, якая аб'яднае паэту Віцебскага, Гродзенскага, Гомельскага, Брэсцкага абласных аддзяленняў СПБ.

На пляцоўцы "Слова пісьменніка" пройдуць прэзентацыі, аўтограф-сесіі, віктарыны. "Сапраўдны каштоўнасць — дабро, паразуменне, адзінства — усё гэта аўтары падкрэсліваюць у сваіх творах. Сучасныя пісьменнікі актыўна працуюць, любяць мець зносіны з чытачамі і будуць рады прадставіць свае праекты на вялікім свяце слова, — сказала Алена Стэльмах. — Дарчы, наш

чарговы альманах мы прысвеем дзіцячай літаратуры Беларусі і Казахстана. Гэта і ёсць вынік міжнародных стадоў, калі мы ўсхвалявана абмяркоўваем тэмы, якія тычацца свету, кажам пра важнасць Слова, якое аб'ядноўвае людзей і з'яўляецца інструментам дыпламатыі".

5 верасня — асноўны дзень свята. Сярод ключавых мерапрыемстваў — перадача эстафеты гораду Добруш — сталіцы Дня беларускага пісьменства ў 2022 годзе; шчырыя ўзнагароджаны пераможцаў Нацыянальнай літаратурнай прэміі; шчырыя гашоня канверта і арыгінальнай маркі, прысвечаныя XXVIII Дню беларускага пісьменства.

У Капылі ўсталяюць і помнік беларускаму пісьменніку Цішку Гартнаму, а таксама прадставіць скульптурную кампазіцыю, прысвечаную сталіцам Дня беларускага пісьменства. Наватарскі праект Беларускага саюза мастакоў — адкрыццё Алеі пісьменнікаў Капыльскага раёна з QR-кодамі.

Год народнага адзінства стане асноўнай тэмай Дня беларускага пісьменства. Цэнтральная пляцоўка "Адзінства" будзе аформлена ў адпаведнасці з зададзенай тэмай, дзе прадставіць выставу газет і часопісаў "17 верасня — Дзень народнага адзінства", падрыхтаваную Міністэрствам інфармацыі і Нацыянальным гістарычным музеем.

На працягу двух дзён традыцыйна будзе працаваць Фэстываль кнігі і прозы. Жыхары і госці горада змогуць наведаць тэматычныя павільёны.

K

Газета — рэгіёны — чытач

■ — 17 верасня ў нашай краіне будзе адзначацца свята народнага адзінства. Менавіта ў гэты дзень у 1939 годзе аб'ядналіся тэрыторыі Заходняй Беларусі і БССР. У горадзе Бяроза засталіся былыя царскія казармы, дзе ў міжваенны перыяд за Польшчай быў канцлагер, у якім знаходзіліся таксама і беларусы. У планах музейфікацыі гэтых будынкаў, а таксама ўсталявання помніка на месцы пляцовавай гісторыі зняволення людзей. Што зараз адбываецца ў Бярозе?

Леанід Качына, намеснік старшыні Бярозаўскага райвыканкама:

— Да 17 верасня мы сапраўды скончылі рамонт будынку былога канцлагера і таксама ўсталяем помнік. За належным выкананнем планаў сочыць адміністрацыя нашага райвыканкама, аблвыканкама і Міністэрства культуры.

Фундамент пад помнік неўзабаве будзе гатовы, цяпер мы добраўпарадкоўваем месца, дзе ён будзе знаходзіцца, у прыватнасці, аднаўляем тратуарныя дарожкі. Дарчы, гадоўная дарожка да помніка будзе выкладзена з таго самага брукі, які выраблялі зняволеныя тых часоў! У адрамантаваным будынку канцлагера будзе змешчана экспазіцыя са сцендаў і тагачасных экспанатаў. Але, вядома, сапраўдны паўнаўартасны музей будзе стварацца ў доўгатэрміновай перспектыве, бо гэта праца не аднаго года. Экспанаты першапачаткова будуць узяты з краязнаўчага музея і музеяў Брэсцкай вобласці.

■ — Вось-вось пачнецца навучальны год, у тым ліку ва ўстановах, якія рыхтуюць кадры для культурнай галіны Айчыны. Для вучняў гэта адказная пара атрымання ведаў, для адміністрацыі падобных устаноў — адказы перыяд для арганізацыі належнага навучання. Як падрыхтаваць да 1 верасня адзін з лепшых музычных каледжаў Беларусі ў Лідзе?

Алена Серакова, дырэктар Лідскага дзяржаўнага музычнага каледжа:

— Прыёмна на асабліва аддзяленні ў наш каледж сёлета адбыўся цацкам, як на бюджэт, так і на мэтавы набор. Таму, канечне, мы актыўна рыхтаваліся да навучальнага года. Што тычыцца рамонт, то асабліваю увагу мы надзялялі аўдыторыям для групавых заняткаў. Акрамя іншага, трэба было забяспечыць належнае выкананне санітарна-эпідэміялагічных нормаў, у сувязі з каронавіруснай інфекцыяй. Пытанне, актуальнае для іншых мастацкіх школ пра забеспячэнне новымі музычнымі інструментамі, для нас стаіць не так востра. У гэтым годзе толькі за кошт каледжа мы закупілі 9 інструментаў. Адметны для нашай школы факт, што нават выпускнікі платнай формы навучання хочуць быць размеркаванымі на першае месца работы. Вучацца ў нас не толькі студэнты з Гродзенскага рэгіёна, але і са ўсёй Беларусі. Таксама трапляюцца і вучэньцы з Расіі. У далейшых планах, акрамя трых паўнаўартасных прафесійных музыкаў і раскрыцця талентаў моладзі, — палаўняць банк стыпендыяў прэзідэнцкага фонду, а таксама браць удзел у канцэртах і мерапрыемствах краіны і замежжа.

■ — Працягваецца рэстаўрацыя палаца-паркавага комплексу ў Свяцку. Работа доўжыцца, але не так актыўна, як хацелася б. Як вядома, паміж заказчыкам і выканаўцаў рэстаўрацыі ёсць непаразуменні. Што адбываецца ў Свяцку?

Алена Клімовіч, начальнік ўпраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкама:

— Так, паміж уладальнікам комплексу санаторыя "Азёрны", і падраднай арганізацыяй "Белрэстаўрацыя" час ад часу ўзнікаюць непаразуменні наконт выканання рамонт. Вырашаюцца яны ў тым ліку на ўзроўні губернатара вобласці і Міністэрства культуры. Таму рэстаўрацыя ідзе, але сапраўды не так хутка, як хацелася б. Ужо гатовы для эксплуатацыі левы флігэль, бровар, дзе будзе варыцца сваё піва, галерэя, домік для гафэй. Але не гатовы рэстаран, правы флігэль, цэнтральная частка палаца. Зразумела, на аб'екце такога мастацкага ўзроўню нельга спяшацца. Па заканчэнні рамонт гэта палаца-паркавага комплексу будзе несумненна карыстацца папулярнасцю ў гафэй і турыстаў. Па-першае, гэта велічны будынак XVIII ст. Па-другое, побач прыгожая прырода, шмат азёр. Па-трэцяе, аб'ект знаходзіцца блізка да Гродна. Таму мы ўсе зацікаўлены, каб ён быў завершаны як мага хутчэй.

Падрыхтаваў Павел САЛАЎЕЎ

КУЛЬТУРА ШТОГТЫДНЕВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУЧУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавец з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэдакцыйнае павядзенне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Пялічэў, **адказны сакратар** — Ксенія ПАДЦОЛЦАВА; **рэдактар аддзела:** Яўген РАЎІН; **агялядальнік рэдакцыі:** Эміцер ЮРКЕВІЧ, Надзея БУНЦЫВІЧ, Надзея КВІДРЭЖКА, Антон РУДАК, Павел САЛАЎЕЎ, Ілья СВІРЫН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ, **спецыяльны карэспандэнт:** Пётр ВАСІЛЕЎСкі, **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД.
Сайт: www.kimpres.by, E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА".
Першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 25.
Аўтары допісаў павядомляюць пра тэму, па якой іх ім імя на будынку, паштарныя звесткі (імюмр пашпарта, дату выдання, кім і калі выданы пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.
Аўтарскія рукапісы не рэзюмуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© "Культура", 2021. Наклад 2760. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кош — па дамоўленасці.
Папісана ў друку 20.08.2021 і 18.00. Замова 2.112.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларусь Дом друку".
220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1.
ЛП № 02330106 ад 30.04.2004.

Па пытаннях размяшчэння рэкламы ў газеце "Культура" звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41, альбо бышыце на электронны адрас kultura@tut.by!

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова "Культура і мастацтва" выказвае спачуванні сваёй супрацоўніцы Плякота Аліне Уладзіміраўне ў сувязі з напатакшым яе горам — смерцю мужа. Светлая памяць.

Надзея КУДРЭЙКА

Кінафестываль "Лістапад" перажывае рэбрэндынг

Як паведаміў Уладзімір Карачэўскі, ужо адбыліся першыя пасяджэнні аргкамітэта і рабочых груп, зараз на базе кінастудыі ствараецца дырэкцыя, збіраецца штат, вызначаюцца праграмы дырэктары конкурсаў фестывалю — у верасні кінастудыя будзе гатовая абвясціць поўны спіс тых, хто будзе працаваць над "Лістападам". Тэрміны фестывалю трохі пасунуты на канец месяца — "Лістапад" пройдзе з 20 па 26 лістапада — каб мець больш часу для падрыхтоўкі.

"За гісторыю фестывалю гэта будзе ўжо трэцяя дырэкцыя, што займаецца яго правядзеннем, — значыць Уладзімір Карачэўскі. — Мы працягнем лепшыя традыцыі нашых папярэднікаў, але ж адбудзецца і некаторы рэбрэндынг".

Сярод іншага, будзе заменены лагатып, але асноўныя змены тычацца рэгламенту фестывалю. Калі раней "Лістапад" быў акрэдытаваны FIAPF — Міжнароднай федэрацыяй асацыяцыяў кінапрадзюсараў — як спецыялізаваны фестываль фільмаў краін Балтыі, Усходняй і Цэнтраль-

Генеральны дырэктар Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм" Уладзімір Карачэўскі на брыфінгу, што прайшоў на кінастудыі, расказаў пра ход падрыхтоўкі да правядзення XXVII Міжнароднага кінафестывалю "Лістапад". Як нядаўна стала вядома, сёлета адказнасць за арганізацыю і правядзенне фестывалю ўскладзеная менавіта на "Беларусьфільм". І гэта не адзіныя змены, якія чакаюць "Лістапад".

най Еўропы, Цэнтральнай і Паўднёва-Усходняй Азіі і Кубы — умоўна кажучы, краін былога сацыялістычнага лагера, то сёлета ад гэтага падыходу выра-

шана адмовіцца і геаграфію ўдзельнікаў нічым не абмяжоўваць. Тым не менш, Уладзімір Карачэўскі засведчыў, што на гэты момант "Беларусьфільм"

працуе ў шчыльным кантакце з FIAPF: "Мы спадзяемся атрымаць ад іх акрэдытацыю. Калі сёлета з якіх-небудзь прычын гэта не ўдасца, то ў наступным годзе ўжо адназначна. Мы ўсё ж разлічваем, што, як і ў папярэднія гады, наш фестываль будзе ўваходзіць у каталог міжнародных фестывалю".

Заяўкі на ўдзел у "Лістападзе" прымаюцца да 30 верасня, конкурс адбудзецца па чатырох катэгорыях — ігравога, дакументальнага, дзіцячага і так званага "маладога" кіно. Нацыянальнага беларускага конкурсу сёлета не будзе. Зараз аргкамітэт актыўна рассылвае запрашэнні да ўдзелу ў фестывалі, адгледжвае фільмы, каб сфарміраваць праграму. Але і ў падыходзе да конкурснай праграмы ёсць змены. Як і раней, "Лістапад" застаецца "фестывалем фестывалю" — тобок у ім будуць прымаць удзел стужкі, створаныя за апошняга паўтара года, адзначаныя на міжнародных кінафестывалю і вартыя высокай адзнакі кінематаграфістаў і гледачоў. Але генеральны дырэктар кінастудыі "Беларусьфільм"

Уладзімір Карачэўскі патлумачыў гэце перамен:

— У першую чаргу мы вітаем тэму гуманізму, тэму захавання каштоўнасцей, захавання міру. Гэта павінна быць кіно, якое працуе на стварэнне, якое дае людзям надзею і веру, незалежна ад таго, драма гэта ці камедыя, трагедыя ці эпіка. Усё роўна кіно павінна несці нешта светлае. Мы не кажам, што мы забараняем сацыяльнае кіно, але разам з тым мы павінны больш казаць пра гуманізм і захаванне нейкіх рэчаў, да якіх чалавецтва ішло тысячы гадоў.

І яшчэ Уладзімір Карачэўскі зазначае: "Мы плануем зрабіць фестываль больш глядацкім. Не трэба забывацца, што кіно робіцца для гледачоў. Хочацца, каб людзі хадзілі ў кіно з задавальненнем. Мы хочам зрабіць свята для людзей, якія любяць кіно, свята для тых, хто хоча сябраваць з нашай краінай, хто хоча прадставіць нашу кіно..."

На XXVII Мінскім міжнародным кінафестывалі "Лістапад" плануецца і насьцяжана пазаконкурсная праграма: гледачы ўбачаць рэтраспектыву фільмаў рэжысёра Віктара Турава, прысьвечаную 85-годдзю з дня яго нараджэння, і "залатую калекцыю" беларускай анімацыі ў гонар яе 50-годдзя. Акрамя таго, адбудуцца паказы прагра-

мы "Кіно сяброў" з работ кінакампаній-партнёраў "Беларусьфільма", і асабліва ўвага будзе нададзена тэме 80-годдзя пачатку Вялікай Айчыннай вайны. Фільмы, завуленыя на конкурс, убачаць не толькі ў сталічных кінатэатрах (а асноўнымі фестывальнымі кропкамі па-ранейшаму будуць кінатэатры "Масква", "Цэнтральны", "Беларусь", "Піонер"), але і ў рэгіёнах Беларусі.

Уладзімір Карачэўскі зрабіў акцэнт на наступным:

— Калі раней фестываль быў месцам, дзе гледачоў знаёмілі з кіно, дзе сустракаліся кінакрытыкі, рэжысёры, то зараз праз фестываль мы плануем больш актыўна прасоўваць нашу краіну, магчымаць працы з нашай краінай, магчымаці здымак у нашай краіне, нашых гатоўнасць да работы ў капрадукцыі, кааперацыі. Таму ў пазаконкурснай праграме ў нас будзе такое мерапрыемства, як прэзентацыя праграмы "Беларусь. Кіно здымаецца тут" — сумесна з іншымі беларускімі кінакампаніямі мы правядзем сумеснае мадэраванае здымак у нашай краіне. Мы зацікаўлены ў тым, каб у нас з'явіліся новыя партнёры, гатовыя супрацоўнічаць з Беларуссю і беларускімі кінематаграфістамі.

10 — 18 верасня ў Брэсце адбудзецца юбілейны XXV Міжнародны тэатральны фестываль "Белая Вежа". Яго праграма складаецца з 23-х спектакляў, што пройдзе на чатырох сцэнічных пляцоўках.

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

— Нягледзячы на ўсе складанасці, — расказаў мастацкі кіраўнік фестывалю, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Аляксандр Козак, — "Белая Вежа" сёлета адзначае юбілей. Летась з-за эпідэміялагічнай сітуацыі фестываль не праводзіўся. Але калі ўзнікае надта доўгі перапынак, любы самы лепшы праект можа сысці ў небыццё. Дый артысты вельмі хочуць іграць, чакаюць публіку. Вядома, у колішнюю задуму сабраць на свята калектывы, што былі пераможцамі мінулых гадоў, давялося ўнесці некаторыя карэктывы. Бо ў цяперашніх умовах, зразумела, прыхаць змогуць не ўсе. Сёлета ў нашых фестывалю будзе сваясаблівы "ўсходні" кірунак: прыедуць тэатры з Расіі (у тым ліку, з Іркуцка), з Арменіі, Гру-

"Белая Вежа" вяртаецца

Сцэна са спектакля "Шлюб з ветрам".

Сцэна са спектакля "Нобелеўскі тыдзень".

зіі, Казахстана, Малдовы, Таджыкістана. Мы з самага пачатку арыентаваліся найперш на краіны СНД, таму сёлета працягваем гэтыя традыцыі.

Яшчэ адной асаблівасцю юбілейнай праграмы стане дастаткова шырокае прадстаўніцтва айчынных тэатраў. Прызнацца, нас часцяком крытыкавалі, што на фестывалі малавата беларускіх спектакляў. Сёлета іх будзе дзевяць, прычым мы імкнуліся запрасіць не толькі сталічныя калектывы. Так, будуць прадстаўлены тэатры з Магілёва і Пінска. Дый сярод сталічных ёсць

тэатры, што прыедуць на наш фестываль упершыню. Так, Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны тэатр прывязе "Вяселле ў стылі рэтра" з удзелам народнай артысткі Беларусі Наталлі Гайдзі. Упершыню возьме ўдзел Новы драматычны тэатр — са спектаклем "Нобелеўскі тыдзень". Дзякуючы гэтаму, брэсцкія гледачы адкрыюць для сябе не толькі новую для іх труппу, але і новага айчыннага драматурга — Валянціна Пепяляева, якога ведаюць найперш як журналіста і тэатральнага крытыка.

Вялікую ўвагу мы заўсёды надаем адкрыццю і закрыццю фестывалю. Сёлета "Белую Вежу" ўрачыста адкрые "Пане Каханку" Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага. Гэты спектакль далёка не прэм'ерны, ён прайшоў апрабачуючы не толькі часам, але і іншымі фестывалю, гастроляў публіка вітала яго вельмі гарача. Бо гэта, да ўсяго, яшчэ і дакрананне да нашай гісторыі, да жыцця аднаго з прадстаўнікоў слаўтага роду Радзівілаў. Беларускую тэ-

атрымаць спецыяльнае аб'явіленне, пакажам спектакль, прэм'ерай якога Брэсцкі акадэмічны тэатр драмы зачыне сезон — "Дзень Б". Фіналам сёлётай "Белай Вежы" стане "Дон Кіхот" Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра класічнага балета пад кіраўніцтвам Наталлі Касаткінай і Уладзіміра Васіліва.

Як заўсёды, цягам усяго фестывалю будуць працаваць крытыкі і тэатразнаўцы, штодзень будуць праводзіцца абмеркаванні ўбачанага. А ў фінале, паводле традыцыі, журы вызначыць лепшыя тэатральныя працы. Але ўжо сёння можна сказаць, што прайграўшых не будзе: пераможцамі стануць усе — і ўдзельнікі, і публіка. Бо гэта будзе сапраўднае свята!

Увага! Аб'ява!

Белорусская государственная филармония объявляет конкурс на замещение вакантной должности художественного руководителя ансамбля солистов «Классик-Авангард».

Квалификационные требования: высшее музыкальное образование и стаж работы по специальности не менее 5 лет. Знание репертуара от музыки барокко до современной. В течение месяца со дня опубликования объявления кандидатуры будут рассмотрены конкурсной комиссией. Для разъяснения возникших вопросов обращаться к художественному руководителю Белгосфилармонии Пильдюко Ю. Н. по телефону +375 17 272 55 56, начальнику отдела кадров Карачун Ж. Г. +375 17 255 53 17.

У адным са сваіх “давераснёўскіх” вершаў будучы народны паэт Беларусі Максім Танк зазначаў, што “скрыпачоў і паэтаў” у ягонай краіне больш, чым каласоў. Заходняя Беларусь, нягледзячы на ўвесь ўціск, які чынілі тагачасныя польскія ўлады супраць беларусаў і іх культуры, была месцам сапраўднага росквіту нацыянальнага мастацтва, дзе жылі і тварылі, насуперак усім неспрыяльным абставінам, дзясяткі выдатных літаратараў, мастакоў, кампазітараў і музыкаў. Якімі былі іх лёсы, і як сёння ўшаноўваецца памяць творцаў у мясцінах, звязаных з іх жыццёвымі шляхамі?

Антон РУДАК

КАЛЫСКА КЛАСІКА

Родная хата Максіма Танка ў Пількаўшчыне.

Бадай, найбольш вядомым з заходнебеларускіх літаратараў можна назваць Максіма Танка. Яўген Скурко, які абраў сабе такі літаратурны псеўданім, нарадзіўся ў 1912 годзе ў вёсцы Пількаўшчына, што ў наранчанскім краі, і з маленства паспеў зведаць усе беды і нястачы, якія выпалі на долю ягонага пакалення ў Заходняй Беларусі. Ужо праз два гады пасля нараджэння малаго Жэні, з пачаткам Першай сусветнай вайны, ягоная сям’я была вымушаная эвакуіравацца з родных краёў напярэдні наступу нямецкіх войск, апынуўшыся ў Маскве, дзе хлопца атрымаў першую навуку на рускай мове. Пасля заключэння Рыжскай мірнай дамовы ў 1921 годзе сям’я вярнулася ў родныя мясціны, якія акурат адыйшлі пад уладу Польшчы, і будучы паэт быў вымушан працягваць навучанне ўжо на польскай мове.

Цікаўнасць, якую юнак выяўляў да літаратуры і роднага слова, далей прывяла яго ў шэрагі вучняў Радашковіцкай і Віленскай беларускіх гімназій — з абодвух, зрэшты, ён, у выніку, быў выключаны за ўдзел у вучнёўскіх забастоўках, з дапамогай якіх моладзь змагалася за сваё права навучання на роднай мове. На пачатку 1930-ых гадоў Яўген Скурко далучаецца да камсамола Заходняй Беларусі, і неўзабаве за сваю падпольную дзейнасць прысуджаецца да зняволення — у польскіх турмах ён агулам правядае каля двух гадоў. Тым не менш, усё гэта не замінала юнаку актыўна займацца самаадукацыяй і развіццём сабе надзвычайнае патэнтны талент. Літаратурныя крытыкі міжваеннай Польшчы надзвычай высока цанілі творчасць Максіма Танка, вершы з яго першых зборнікаў ужо актыўна перакладаліся на польскую і літоўскую мовы.

Далучэнне Заходняй Беларусі да СССР адкрыла перад маладым творцам нязвыклую перспектыву — у пасляваенныя гады ён доўгі час значальнаў беларускі Саюз пісьменнікаў, а з 1965 па 1971 год з’яўляўся старшынёй Вярхоўнага Савета БССР, атрымаў званне народнага паэта. Тым не менш, да самай сваёй смерці ў 1995 годзе Максім Танк заставаўся чалавекам надзвычай сціплым, і пры жыцці падкрэсліваў, што не хацеў бы, каб ягоную памяць ўшаноўвалі гучным і пампезным чынам. Нават пахаваны паэт быў не на прэстыжных могілках у цэнтры сталіцы, а на сваёй малой радзіме. Тут, у Пількаўшчыне, дарэчы, захавалася і родная хата паэта — ёй ужо больш за сто гадоў, сёння яна мае статус гісторыка-культурнай каштоўнасці і адпаведную мемарыяльную шыльду. А ў суседніх Сватках, дзе паэт вучыўся, пры

мясцовай школе існуе прысвечаная яму невялікая музейная экспазіцыя.

ЖЫЦЦЁ Ў ПАДПОЛЛІ

Памяць яшчэ аднаго выдатнага паэта Заходняй Беларусі захоўваюць у Лідзе. Валянцін Таўляй нарадзіўся ў 1914 годзе, і яго жыццёвы шлях надзіва нагадвае лёс Максіма Танка — яго палітоўна выключалі з польскай настаўніцкай семінарыі за адмову запісаць сваю нацыянальнасць як польскую, а пасля, за ўдзел у вучнёўскай забастоўцы — і з Віленскай беларускай гімназіі. Ён таксама правёў два гады ў турмах за сваю актыўнасць у камсамольскім падполлі, потым нелегальна перайшоў мяжу, працаваў у савецкай Беларусі, зноў

Дом-музей Валянціна Таўляя ў Лідзе.

вярнуўся ў родныя мясціны для падпольнай работы і ў выніку быў паўторна арыштаваны і асуджаны ўжо на восем гадоў турмы, адкуль вызваліўся ў 1939 годзе з прыходам Чырвонай арміі.

Паэт заставаўся на радзіме і ў гады нацыскай акупацыі, удзельнічаў у падполлі ў Навагрудку, быў арыштаваны і толькі цудам уратаваўся ад смерці. Зрэшты, здароўе Валянціна Таўляя было ўжо моцна падарванае доўгімі гадамі зняволення — у 1946 годзе ў Мінску ён памірае. У Лідзе ж памяць аб паэце захоўваюць у доме, дзе ён жыў з 1939 па 1941 год, калі працаваў у мясцовай газеце. Гэты прывабны асабнячок стаіць у самым цэнтры горада, ля сцен знакамітага замка, сёння ён з’яўляецца філіялам Лідскага гісторыка-мастацкага музея, з 2010 года тут размяшчаецца мемарыяльны пакой паэта.

СВЕДКА ТРАГІЧНЫХ ПАДЗЕЙ

Дзе вершы — там і музыка, нездарма ж згадваў класік менавіта “скрыпачоў і паэтаў”, на якіх так багатая была Заходняя Беларусь. Таленты паэта-песенніка і кампазітара арганічна спалучаліся ў асобе Сяргея Новіка-Пеюна, лёс якога, тым не менш, быў трагічным нават на агульным тле сярод творцаў Заходняй Беларусі. Народжаны ў 1906 годзе на Нясвіжчыне, пасля сканчэння Нясвіжскай гімназіі і беларускіх настаўніцкіх курсаў у Вільні, ён актыўна далучыўся да дзейнасці Таварыства беларускай школы, і ў 1926 годзе за стварэнне на сваёй малой радзіме тайных беларускіх школ некалькі разоў падваргаўся польскімі ўладамі высілцы і арыштам.

Вызвалены з турмы ў 1939 годзе з прыходам Чырвонай арміі, паэт працаваў дырэктарам Слонімскага краязнаўчага музея, на гэтай пасадзе яго і заспеў напад нацыскай Германіі на Савецкі Саюз. За сувязь з партызанскім рухам у 1943 годзе ён быў арыштаваны і зняволены ў лагера смерці ў Калдычаве ля Баранавічаў, і перад вызваленнем цудам апаў, прыкінуўшыся параненым падчас расстрэлу. Але нават тут яго нягоды не скончы-

ліся — па несправядлівым падазрэнні ў супрацоўніцтве з ворагам, паэт правёў яшчэ некалькі гадоў у сталінскіх лагерах, пакуль, урэшце, не быў рабiлітаваны і вызвалены ў 1958 годзе. Сёння памяць аб Сяргею Новіку-Пеюну захоўваецца не толькі ў Слонімскаму краязнаўчым музеі, які яму давялося ўзначальваць — ягоныя ўнікальныя рукапісныя сведчанні аб знаходжанні ў Калдычавым лагера смерці можна пабачыць у экспазіцыі Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

КОЛЕРЫ РОДНАЙ ЗЯМЛІ

Заходняя Беларусь дала нашаму народу і шэраг выдатных мастакоў, сярод якіх адным з самых адметных можна назваць Міхаіла Сеўрука. Народжаны ў 1905 годзе ў Варшаве, падчас ліхалешыя Першай сусветнай вайны ён з бацькамі апынуўся ў Маскве, дзе атрымаў першае ўражанне ад шэдэўраў жывапісу, трапіўшы ў славуітую Трацякоўскую галерэю. Вярнуўшыся на радзіму, скончыўшы школу ды адслужыўшы ў войску, у 1927 годзе Сеўрук паступіў на мастацкі факультэт Віленскага

Кватэра-музей Міхаіла Сеўрука ў Нясвіжы.

ўніверсітэта, і неўзабаве па яго сканчэнні зрабіўся прызнаным майстрам.

Нягледзячы на някеспкія замовы і ганарары, мастак не губляў сувязі з беларускай культурай. Між іншым, менавіта Міхаіл Сеўрук быў аўтарам вокладкі першага зборніка Максіма Танка — “На этапах”. У 1939 годзе, пасля далучэння Заходняй Беларусі да СССР, мастак перабраўся ў Нясвіж, дзе і пражыў рэшту жыцця да 1979 года. Тут у 1996 годзе і з’явілася, як філіял Нясвіжскага гісторыка-краязнаўчага музея, кватэра-музей Міхаіла Сеўрука, дзе можна пабачыць яго жывапісныя работы, графічныя творы, гравюры на дрэве, медзі, лінолеуме, а таксама асабістыя рэчы мастака — эцюднік, альбомы для замалёвак, пастэльныя алоўкі, пэндзлі, разцы.

БЯСКОНЦАЯ ВАНДРОЎКА ТВОРЦЫ

Сапраўды легендарным сярод мастакоў Заходняй Беларусі па праве лічыцца Язэп Драздовіч, які быў сапраўды народным майстрам, што даўё ўсім сваім жыццёвым шляхам. Нардзіўся ён у 1888 годзе ў Пуньках на Глыбоччыне, і пасля сканчэння гімназіі ў Дзісне паступіў у Вільні ў мастацкую школу, якой кіраваў вядомы жывапісец Іван Трунеў. З першых жа творчых спробаў Драздовіч аддаваў перавагу сюжэтам, звязаным з прыгажосцю роднага краю і яго мінуўшчынай, што ў выніку зрабіла яго адным з заснавальнікаў нацыянальнага гістарычнага жывапісу. Узлёт маладога та-

ленту быў прыпынены ўдзелам у Першай сусветнай вайне — у якасці фельчара.

Пасля рэвалюцыйнай віхуры 1917 года, вярнуўшыся ў родныя мясціны, Язэп Драздовіч з імгнэтам далучаецца да новай хвалі нацыянальнага адраджэння. Пасля абвешчэння ў 1919 годзе Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі творца перабраўся ў Мінск, быў мастакам-дэкаратарам у Беларускаму дзяржаўным тэатры. Але пасля падпісання ў 1921 годзе Рыжскай мірнай дамовы мастак вымушаны быў вярнуцца на малую радзіму, якая апынулася ў складзе польскай дзяржавы, і цягам 1920-ых гадоў ахапіў сваімі вандроўкамі ўсю Заходнюю Беларусь, замалёўваючы яе помнікі гісторыі і культуры. Разам з тым Драздовіч выкладаў маляванне ў Радашковіцкай, Віленскай і Навагрудскай беларускіх гімназіях. Адметна, што прытым мастак не губляў сувязі з беларускай савецкай дзяржавай, плённа супрацоўнічаючы з Інстытутам беларускай культуры (папярэднікам Акадэміі навук БССР), да-спялючы ў Мінск свае замалёўкі і этнаграфічныя матэрыялы.

У 1930-ых беларускае школьніцтва зведвае ўсё большы ўціск з боку польскіх уладаў. Язэп Драздовіч зноў вяртаецца ў свае родныя мясціны, і ўсе апошнія гады зарабіае сабе на жыццё пераважна тым, што, вандруючы па вёсках, стварае на замову маляваныя дываны, якія сёння лічацца неацэннымі ўзорамі беларускага ісітнага мастацтва. Мастак і “вечны вандроўнік” памёр у 1954 годзе, знойдзены непрытомным на шляху ў сваёй апошняй вандроўцы.

Сёння на радзіме Язэпа Драздовіча аб мастаку нагадваюць яго пахаванне на могілках у вёсцы Ліпліяны, памятна знак на

Магіла Язэпа Драздовіча ў Ліпліянах на Глыбоччыне (фота аўтара).

месцы яго роднага хутара Пунькі, а таксама экспазіцыя Германавіцкага музея культуры і побыту, што ў Шаркаўшчынскім раёне — ён, дарэчы, размяшчаецца ў гістарычным будынку колішняга палаца шляхецкага роду Шырынаў, збудаваным у XVIII стагоддзі. Створаны на грамадскіх пачатках настаўніцкай мясцовай школы Адай Райчонок, у 1991 годзе музей атрымаў статус дзяржаўнага. Акрамя багатай этнаграфічнай калекцыі, тут можна пабачыць мноства матэрыялаў, звязаных з біяграфіяй мастака, яго асабістыя рэчы, а таксама тры дзясяткі яго твораў.

Творчасць паэтаў і мастакоў Заходняй Беларусі заўжды была прасякнута любовою да роднай зямлі, агульнай мінуўшчыны народа, у сваіх уяве і творчасці яны бачылі Беларусь адзінай і непаліцельнай, без штучна праведзеных межаў. Тым больш важна сёння захоўваць памяць аб іх жыццёвых і творчых шляхах, поўных нягод ды перашкод, якія, тым не менш, упэўнена вялі іх да здзяйснення агульнай мары ўсіх беларусаў аб уласнай адзінай дзяржаве.

Аднымі з самых важных на зямлі для нас з'яўляюцца месцы, дзе знайшлі апошні спачын нашы продкі. Здрааецца, што тых могілак ужо няма, або самі месцы пахавання ўжо не знайсці, але недзе ў падсвядомасці жыве пачуццё — “там, у тым гайку, яны...”. Такім месцам для славутага беларускага кампазітара Станіслава Манюшкі, якога яшчэ называюць “бацькам беларускай оперы”, быў невялічкі пагорачок блізу вёсцы Радкоўшчына. Там, дзе сярод соснаў, у маляўнічым кутку Смалявіцкай зямлі, стаяла каплічка-пахавальня ягоных бацькоў. Сёння на гэтым месцы яміна, зарослая крапівой...

Зміцер ЮРКЕВІЧ

Два гады таму ў Беларусі на дзяржаўным узроўні было гучна адзначана 200-годдзе з Дня нараджэння Станіслава Манюшкі (1819-1872). Да гэтага часу на вуліцах Мінска стаяць бігборды, з якіх на мінакоў пазірае сам кампазітар. Часам падзея, што пазірае з падымаюцца за памяць. Але ці сапраўды ў Беларусі, на радзіме славутага сусветна вядомага кампазітара, яго шануюць заўсёды належным чынам? Раз-пораз, хоць і не так часта ладзяцца імпрэзы, канферэнцыі. Нават экскурсіі па мясцінах Манюшкі. У Мінску на плошчы Свабоды ёсць і помнік Станіславу Манюшкі і Вінцэту Дуніну-Марцінкевічу. Але можна ж было зрабіць і іншае. Напрыклад, надаць ганаровае імя Станіслава Манюшкі нашай вышэйшай музычнай установе — Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Добрым прыкладам шанавання свайго могуць служыць — Адэская нацыянальная музычная акадэмія імя А. В. Ньяданавай, Нацыянальная музычная акадэмія Украіны імя Пятра Чайкоўскага, Маскоўская дзяржаўная кансерваторыя імя П. І. Чайкоўскага, Акадэмія музыкі імя Ф. Шапэна ў Варшаве, Санкт-Пецярбургская дзяржаўная кансерваторыя імя М. А. Рымскага-Корсакава.

Але за развагамі мы трохі збочылі з магістральнага шляху...

ВЁСКА-ПРЫВІД

Маёнтак Манюшкаў у Радкоўшчыне не раз прыцягваў цікавасць нашай газеты. Пісалі мы пра неверагодную знаходку — зробленае ў 1827 (!) годзе каменнае крэсла Дамініка Манюшкі, якое было знойдзена на ўзбочыне дарогі, засыпанае жвірам (№7, 2020). Пісала “К” і пра талаку, якую мы правялі ўлетку 2019 года на могілках, расчышчаючы падмуркі капліц-пахавальняў Манюшкаў.

Увогуле, нароўні з Убелем на Смілавіччыне, дзе нарадзіўся кампазітар, Радкоўшчына ў “манюшкіяне” бяспрэчна займае адно з самых важных месцаў. Папершае, таму што дзяцка Станіслава, Дамінік Манюшка (1788-1848), наважыўся на правядзенне ў сваім маёнтку неверагодна па тых часах (гаворка, пра пачатак XIX стагоддзя) сацыяльнага эксперымента — вызваліў ал класічнага прыгону сляняў

Капліца ў 1913-1914 гг.

Капліца ў Радкоўшчыне

Светлай памяці Альжбета з Маджарскіх (накід 1864 г.) Часлаў Манюшка.

у межах сваіх уладанняў і пабуваў для слянянскіх дзяцей дзве школы. У той час, як тыя, хто лічыў прыгон недацкальнай святняй, смяяліся з Манюшкі. Але ж слава пра гэтыя школы разнеслася па ўсёй Расійскай імперыі! Больш дальнабачныя людзі з вышэйшых колаў улады прапанавалі распусціць гэты вопыт і ў іншых мясцінах. Праўда, у 1838 годзе смелы эксперымент быў забаронены — тым не менш, справы гэтага годнага чалавек і яго ўчынак засталіся ў памяці нашчадкаў.

Яшчэ Радкоўшчына вядома тым, што тут жыў не толькі сам Дамінік, але і яго браты. А таксама маці, Ева, з роду Вайніловіч. Памятны камень, усталяваны ў 1861 годзе бацькам кампазітара Часла-

вам Манюшкам (1790-1870) у Радкоўшчыне, цудам захаваўся. Праўда, сёння “валяеца” ў прыдарожнай канавае, здаецца, нікому, не патрэбны.

Зразумела, што з дзіцячых гадоў быў там і Станіслаў. Пазней, ужо стаўшы галоўнай шматлікай сям’і, Станіслаў Манюшка адпраўляў на вакацыі ў Радкоўшчыну да сваіх бацькоў, жонку і дзетак. Бо пасля страты Убеля і смерці Дамініка Радкоўшчына стала цэнтральнай сядзібай Манюшкаў. Пасля смерці Часлава Манюшкі маёнткам валодаў сам Станіслаў. А пасля смерці апошняга яго жонка Аляксандра з Мюлераў, якая жыла ў Варшаве, прадала непатрэбную ёй спадчыну.

У 1944 годзе вёска і маёнтак былі знішчаны дарэ-

ты. І ўжо не аднаўляліся. З усіх памятак пра тое, што тут была славутае сядзіба, што менавіта тут маленькі Станіслаў, сідзячы на каменным крэсле, склаў свае першыя музычныя творы, — засталіся толькі старая лістоўніца, падмуркі сядзібы (у якіх корпаюцца чорныя капальнікі), камень бабці кампазітара ды могілкі. Тут жа захавалася надмагілле Андрэя Клянціча (лепшага вучня, а потым выкладчыка ў адной са школ Дамініка Манюшкі) і падмуркі капліцы, заваленыя зямлёй і галлем і зарослыя крапівой.

КАПЛІЦА-ПАХАВАЛЬ-

няваў гэту каплічку, якую было бачна з пагорка, на якім стаяла сядзіба. Маляваў яе і сын кампазітара Ян Часлаў Манюшка, вядомы мастак.

ШТО РАБІЦЬ

Доўгі час, асабліва за савецкім часам, імя Станіслава Манюшкі на яго радзіме, не згадалася або амаль не згадалася. Пазней, клопамат нешматлікіх манюшказнаўцаў, ён усё ж знайшоў сцяжынку да роднай Беларусі. І сёння кожны беларускі музыкант, гісторык, ці проста адукаваны чалавек яго імя ведае. Але ў параўнанні з той славай, якую ён атрымаў на чужыне,

туры спадарыня Зінаіда Кучар, вядомы музыкант і дырыжор Аляксей Фралоў і многія іншыя. У тым ліку, вядома ж, і аўтар гэтых радкоў. Аднавіць яе было нескладана. Не такая яна мудрагелістая ў архітэктурным плане, каб аднаўленне пераўтварылася ў даўгабуд.

А шляхі вырашэння гэтай праблемы, якая тычыцца міжнароднага прэстыжу нашай краіны, бачацца мне ў традыцыйных для такіх ініцыятыў рухах — правядзенне суботнікаў, археалагічных раскопак на месцы капліцы, збор архіўнай інфармацыі і пошук сродкаў. Ведаючы, што ў Беларусі лёгка вырашаюцца значна больш складаныя задачы, не думаю, што не знайшлося б ахвотных заняцца гэтай важнай місіяй. Нагадаю, у наступным годзе мы маем нагоду і шанец аддаць даніну памяці нашаму земляку — 150-я ўгодкі са дня смерці кампазітара, які з’яўляецца гонарам нашай беларускай зямлі. Чым не падстава заняцца капліцай ужо сёння?

Магіла бацькоў С. Манюшкі на вясковых могілках у маёнтку Радкоўшчына, Ян Манюшка 1872 год.

Капліца ў Радкоўшчыне, Ян Манюшка, 1870 г.

НЯ БАЦЬКОЎ СТАНІСЛАВА МАНЮШКІ

З канца XVIII стагоддзя прадстаўнікоў роду Манюшкаў хавалі або ў крышце касцёла ў Смілавічах, або на парафіяльных могілках. Малалетнія дзеці дзедка кампазітара, таксама Станіслава Манюшкі (1734-1807), сам кампазітар, яго жонка і дзідзкі, згодна з метрычнымі сведчаннямі, пахаваны ў Смілавічах.

У 1850 годзе гэтая традыцыя была парушана. Памерлу жонку, Альжбету з Маджарскіх (славуты род, якому мы абавязаны брэндом “Слукцкія паясы”), Часлаў Манюшка адпраўляў на сядзібу, на вясковых могілках. А пазней на гэтым месцы з’явілася каменная каплічка. Яе выгляд вядомы з малюнкаў XIX-га і фотаздымка XX стагоддзяў. Там жа, у 1870 годзе, мусіў быць пахаваны і сам Часлаў. Калі б Станіслаў Манюшка не быў вымушаны пад ціскам абставінаў безваротна з’ехаць у Варшаву, магчыма, і яго пахавалі б побач з бацькамі. Сумуючы па жонцы, якая даволі рана зышла з гэтага свету, Часлаў не раз

у Польшчы, мы яшчэ толькі ў пачатку шляху да асэнсавання значнасці яго асобы.

Тым не менш, мясціны Манюшкі цікавіць беларусаў і замежнікаў. У Смілавічах, дзе палац Манюшкаў, у той жа згаданы вышэй Убель едуць аўтобусы экскурсіі, хоць там на месцы знішчанае сядзібы ёсць толькі памятны камень, у Алесіна, куды перанеслі з Радкоўшчыны памятныя камяні Дамініка Манюшкі (улучна з каменным крэслам). Але паказаць ім могілкі ў Радкоўшчыне, дзе на месцы магілы бацькоў кампазітара знаходзіцца... невялічкі такі “сметнік”, думаю, не кожны экскурсавод наважыцца.

Што ж можна зрабіць? На думку тых, каму асоба Станіслава Манюшкі не аб’явае, а хто займаецца папулярызаваннем яго творчасці не адзін дзесятак год, капліцу тую неабходна аднавіць. Такой думкі трымаюцца, прыкладам, вядомы оперны спявак спадар Віктар Скарабагаў, кіраўнік “Музычнай капелі”, спадарыня Святлена Немагай, музыказнаўца і намесніца кіраўніка “Капэлы”, дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай куль-

А МАЛЯ РАДЗІМА?

Рыхтуючы матэрыял пра памятныя дошкі вядомым музычным дзеячам (гл. “К” № 33, 2021) завіталі мы і ў Дзяржаўны музей гісторыі тэатральнай і музычнай культуры, дзе парамылялі з яго дырэктарам спадарыняй Зінаідай Кучар.

На думку спадарыні Кучар, памятныя дошкі, у тым ліку і на будынку музея (у народзе “Дом масонаў”) безумоўна важная справа. А сам спіс вядомых людзей, якія былі і жылі ў гэтым доме, і вартых згадкі (той жа паэт Тамаш Зан) мог бы заняць не адзін аркуш паперы.

Але ёсць адзін архіважны праект, які трэба згадаць. Гэта амбіцыйны праект аднаўлення сядзібы Манюшкаў ва Убелі. Сядзібы, дзе прыйшоў на свет Станіслаў Манюшка. Быў ён распрацаваны некалькі год таму, але да гэтага аніводзін камень не лёг у яго падмурак. Ці не прыйшоў час актыўнага ўдзелу ў гэтым накірунку? Інтэрв’ю са спадарыняй Кучар пра тое, як зручыць гэты ваз з месца, мы апублікуем бліжэйшым часам.

Ідэя, якая хвалюе, нараджае творчасць...

Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Народны артыст Беларусі, мастацкі кіраўнік Тэатра-студыі кінаакцёра Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм”, рэжысёр і сцэнарыст Аляксандр ЯФРЭМАУ нядаўна справіў 70-годдзе. Ушанаванне майстра было прымаркавана да закрыцця тэатральнага сезона і прэм’еры “Дзядзькі Вані” (гл. “К” № 32), таму і наша размова з юбілярам пачалася з разваг пра гэты спектакль.

Надзея БУНЦЭВІЧ

— Аляксандр Васільевіч, вы адзначылі свой юбілей прэм’ерай чэхаўскага “Дзядзькі Вані”. Ваш спектакль, як я яго ўбачыла, атрымаўся пра загубленыя чалавечыя лёсы: ні ў воднага з герояў жыццё не складалася. А ў вас асабіста яно складалася, і вельмі добра! Ці ёсць у вас нейкі практычны рэцэпт ці парада, што рабіць, каб усё атрымалася?

— Наконт майго жыцця, дык у мяне да яго ёсць уласныя прэтэнзіі, хай і не радыкальныя.

— Думаю, такія прэтэнзіі ёсць у кожнага чалавека, асабліва творчага.

— Магчыма. А для таго, каб штосьці складалася, трэба працаваць. Не займацца абы-чым, а працаваць. Вось і ўвесь сакрэт! Я ўсё жыццё працую, пачынаючы з 10-ці гадоў, таму ведаю, што гавару.

Чытанне вершаў на рэжысёрскіх?

— Мы жылі вельмі бедна. І я разам з братам хадзіў у саўгас палоць бульбу — гэта называлася “зарабіць на форму”.

— На якую форму — на школьную?

— Так. Два лета бульбу палоў, а ў 12 гадоў пачаў падпрацоўваць на будоўлі. Я не згадваю гэта з нейкай журбой, тугой: маўляў, вось што нашаму пакаленню давялося вынесці. Не, для мяне гэта было весела, займальна, цікава.

— Тое разуменне асаблівасцяў будаўнічых, сельскагаспадарчых спраў, прычым не звонку, а, што называецца, “знутры” — некай дапамагло вам потым у рэжысуры?

— Там была вельмі своеасабліва спецыфіка. На бульбе, акрамя нас, брыгада была цалкам жаночай. Жанчыны не цырымоніліся — папросту не бралі нас з братам ва ўвагу, распраналіся, як ім зручней (тады ва ўсіх была аднолькавая ніжняя бялізна: майткі, паштытыя з чорнага саціна, станікі з той жа тканіны). І не толькі распраналіся, але

і адна адной адкрыта пра ўсё распавядалі. Так што я тады шмат чаго ведаўся. Не пра батаніку — пра фізіялогію.

— Наколькі ўвогуле жыццёвы вопыт дапамагае ў рэжысёрскай працы?

— Лічу, ён дапамагае ва ўсім, у любой працы. Мы ўсё жыццё чамусьці вучымся, вучымся, вучымся. Выдатнікамі, мабыць, не становімся, ды чагосьці дасягаем, штосьці разумеем. Чым далей, тым больш павінны былі б разумець, ажно не — пачынаем больш адчуваць, а не ўцяпляць.

— Герой вашага новага спектакля, здавалася б, робяць усё паводле фармуляваных вамі прынцыпаў. Яны працуюць, працуюць, яшчэ і паўтараюць увесь час, што трэба працаваць, ды толькі штасцейка тшчосці не маюць. Мабыць, тое залежыць не толькі ад працы?

— Чэхаў напісаў вельмі сучасную п’есу. З філасофскага пункту гледжання, гэта вельмі мудрае даследаванне сапраўднага і ўяўнага — у жыцці і ў чалавеку. Бо жыццё можна прысвяціць не сапраўднаму, а ўяўнаму, што здарылася з дзядзькам Ванем і прывяло яго да жыццёвага краху. Але ж там ёсць і тая ж Соня. У яе таксама нічога не складаецца, ды яна верыць у лепшае, у добры зыход. І верыць вель-

мі шчыра! Я не ўяўляю, што было б з п’есай, калі не было б апошняга маналогу: “Мы адпачнем! Мы пачнем анёлаў, мы ўбачым усё неба ў дыямантах...”.

— Вера — галоўнае, што вядзе і трымае ў жыцці?

— Маёце на ўвазе веру ў Бога?

— Спектакль вырашаны менавіта так.

— Там ёсць і вера ў Бога, і вера ў сябе — вера ў шырокім сэнсе слова. “Мы адпачнем” не азначае, што “мы памром”. Адпачнем — значыць, пачэваемся тых праблем, што пагружаюць нас у бездань. Жыццё ўвогуле патрабуе

норавы ў параўнанні з мінулым. Вы таксама падзяляеце такую думку ў дачыненні да сучаснасці?

— Не падзяляю бы, калі б не быў сведкам таго, што адбываецца зараз у свеце. Размова не толькі пра раней і цяпер. Проста 2000 гадоў таму нам былі падараваны запаветы Хрыстовы, што натхняюць на дабро, справядлівасць, любоў і т. п. Але за гэты час так нічога і не змянілася. А калі і змянілася, дык толькі ў дрэнны бок. Культура заўжды развівалася ў барацьбе традыцый і наватарства. А мадэрнізм, што нарадзіў-

у нас аказаўся амаль цалкам страчаны, ён і дагэтуль перажывае нейкі крызіс. Мы забываемся, што культура — важней за ўсё. Не палітыка робіць культуру, а культура робіць палітыку.

— Мастацтва можа некай паўплываць на гэты культурнае выхаванне?

— Канешне, не. Я не наіўны чалавек, ваша пытанне апырэры не патрабуе адказу. Мастацтва не ў стане штосьці змяніць, але яго ўздзеянне гэтага культурнага працэсу і павінна разам з культурай, палітыкай, філасофіяй, эканомікай абараняць вечныя каштоўнасці і прывіваць іх чалавеку.

— А сям’я? Наколькі асабіста для вас маюць значэнне сямейныя каштоўнасці?

— Яны для мяне вельмі важныя, хця я і жанаты другі раз.

— Ну, гэта таксама пошук — сябе сапраўднага, пра што вы гаварылі ў дачыненні да “Дзядзькі Вані”.

— Я вельмі люблю сваю дачку, жонку, унучку. Ва ўсім свеце для мяне няма людзей важней за іх траіх, бо мае маці і бацька ўжо не з намі.

— А з розных сфер дзейнасці — што вам бліжэй? Тэатр, кіно, выкладанне ў Акадэміі мастацтваў, грамадская дзейнасць (вы ж пэўны час былі старшынёй

Калі з’яўляецца ідэя, за якой ёсць праўда, ісціна, гісторыя, дзяржава, народ — іншымі словамі, ёсць тое, што хвалюе, тады і атрымліваецца мастацтва.

вялікай мужнасці, каб не страціць тое чалавечае, што ў нас ёсць, не стаць здольным на подласць, мязоту, падман, грэбаванне людзьмі, адчуванне ўласнай звышзначнасці. Гэта ўсё тое, што тычыцца пабудовы маральнай структуры асобы — тое, чым і павінна займацца культура.

— Ва ўсе часы гаворыцца пра тое, як нізка ўпалі

ся ў пачатку XX стагоддзя, адсек традыцыю начыста: маўляў, трэба быць толькі новым, нечаканым, ні на кога не падобным. Але ж культура не церпіць прагалін, гэта працэс непарыўны. Чалавек нараджаецца, не забяспечаны культурай генетычна. Яе асновы яму штодзённа павінны прывіваць дзяржава, грамадства. У 1990-я гады гэты працэс

Сцэны са спектакля “Дзядзька Ваня”.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Беларускага саюза кінематаграфістаў) — што для вас галоўнае?

— Я ніколі цалкам не прысвячаў сябе таму ж Саюзу кінематаграфістаў. Дый педагогам надта заўзятым не быў: ужо некалькі гадоў, як больш не выкладаю. Для мяне больш важная мая ўласная праца ў якасці рэжысёра. А ўжо ў тэатры ці кіно, асаблівай ролі не іграе.

— Але кожны з гэтых відаў мастацтва мае сваю спецыфіку.

— Спецыфіка паўсюль адна: калі ты робіш нейкую работу, дык трэба пастарацца рабіць яе добра. І прынцыпы маральныя, этычныя — нязменныя, незалежна ад таго, тычацца яны працы ў тэатры ці кіно. Па меншай меры, у маім выпадку гэта менавіта так.

— Неяк вы гаварылі, што вашы любімыя драматургі — Астроўскі і Чэхаў. А беларуская драматургія? Вы ж звяртаецеся да яе ў кіно, здымаеце стужкі паводле беларускіх сцэнарыяў.

— Калі шчыра, дык з кінадраматургіяй у Беларусі, на жаль, сітуацыя сёння не лепшая. Я шукаю сцэнарыі, гатовы працаваць, нават прапаноўваю тэмы. Але хто іх напіша і як гэта потым рэалізуецца ў кіно, пакуль незразумела. Будзем спадзявацца, менавіта пакуль.

— А што трэба, каб добрыя сцэнарыі ўсё ж такі з’явіліся?

— Не ведаю. Я сорак пяць гадоў тут жыву, працую ў гэтай сферы — і не ведаю. Разумею толькі адно: патрэбны таленавітыя людзі, якія хацелі б не толькі зарабляць матэрыяльна, а імкнуліся б рэалізоўваць свае ўласныя ідэі, творчыя і чалавечыя пазіцыі. Калі ж чалавек піша і пры гэтым думае, колькі ён на гэтым страсе грошай, тэкст атрымліваецца пустым, непатрэбным, калі можна так сказаць, “дробнапраўчатым”. У выніку рэалізаваць яго практычна немагчыма. А вось калі з’яўляецца ідэя, за якой ёсць праўда, ісціна, гісторыя, дзяржава, народ — іншымі словамі, ёсць тое, што хвалюе, тады і атрымліваецца мастацтва.

— Але ж і мастацтва, і добрыя ідэі, у сваю чаргу, патрабуюць фінансавай падтрымкі. Памятаю, як у свой час вы ўзнімали гэту тэму ў вашым колішнім спектаклі “Таленты і прыхільнікі”. Без матэрыяльнага складніка не абыйсця.

— Я ж і кажу: дзяржава павінна фінансаваць культуру, абалірацца на яе, разлічваючы, што гэта сфера шмат зробіць для захавання дзяржавы, для рэалізацыі дзяржаўных прынцыпаў.

У Нацыянальным гісторыка-культурным музеі-запаведніку “Нясвіж” адбываецца выстава твораў двух сталічных мастакоў — Мікалая Байрачнага і Юрыя Гудзіноўча. Называецца выстава “(Не)сучаснае мастацтва”. Экспануецца на ёй так званая кабінетная скульптура ў спалучэнні з узорамі халоднай зброі даўніх часоў. Адсюль і назва выставы. “Не сучаснае” — бо гэта зварот да побыту і ладу жыцця старасветчыны. “Сучаснае” — бо ва ўсе часы людзям уласціва атачаць сябе прыгожымі рэчамі, ад якіх ніякай практычнай карысці, але яны лашчаць вока, іх прыемна трымаць у руках. А яшчэ ёсць адвечная нязводная мужчынская цяга да зброі, роднасная сіле, якая нясе матылька на агонь.

Аскепкі міфаў, водгулле гісторыі...

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Абодва мастакі людзі сталыя і ў справе сваёй дасведчаныя. Маюць багаты творчы досвед. Мікалай Байрачны паводле адукацыі кераміст, і ў гэтай спецыялізацыі дасягнуў значных поспехаў. Можна нават казаць, што ён сввердзіў у беларускім дэкаратыўна-прыкладным мастацтве новы для свайго часу напрамак: паводле матэрыялу кераміка, а формай і зместам — станковая скульптура. Ён працаваў на “Беларусьфільме” як мастак-пастаноўшчык анімацыйных фільмаў. А яшчэ спадар Мікалай вядомы як ілюстратар. Аздобленыя ім кнігі не залежаліся ў кнігарнях і ў букіністычныя крамы трапляюць рэдка.

Юрый Гудзіноўч, як і ягоны калега-сааўтар, скончыў Беларускі тэатральна-мастацкі, але мае спецыялізацыю “мастацкая апрацоўка метала”. На той жа кафедры потым і выкладаў. З 1989 года цалкам засяродзіўся на творчасці.

Абодва мастакі належаць да творчай суполкі “Коўні”, якая аб’ядноўвае тых, хто з усіх матэрыялаў алдае перавагу металу. Работы мастакоў “Коўні” ўпрыгожваюць інтэр’еры Нацыянальнай бібліятэкі, Мінскай ратушы, шэрагу іншых грамадскіх будынкаў. Але, бадай, самы вядо-

Гэтыя майстры могуць зрабіць усё — ад ювелірных упрыгожванняў да манументальна-дэкаратыўнай аздобы. Але кожны мае любімую тэму і канкрэтную справу. Юрый найперш майстар-збройнік. Мікалай засяроджаны на камернай бронзавай пластыцы. У гэтым праекце іх таленты дапаўняюць алзін аднаго.

Экспазіцыя складаецца з пяці кампазіцый. Тут у наяўнасці вобразы, што ўвасабляюць прыродныя стыхіі і чалавечыя жарсці. І як слушна згадана ў артыкуле да каталога выставы, “гут сярод аскепкаў міфаў блукае

мы твор суполкі — узноўленая калекцыя халоднай зброі Мірскага замка. Рабавалі замак прыхадні, як вядома, не аднойчы. Вось і давялося ўзнаўляць страчанае ад нуля па апісаннях і нешматлікіх выявах, давяраючы сваёй творчай інтуіцыі і свайму ўласнаму разуменню культуры Сярэднявечча.

водгулле існай гісторыі”. Не будзе перабольшаннем назваць гэтыя кампазіцыі шэдэўрамі. Яны маглі б упрыгожыць які заўгодна музей. Але, на жаль, сярод дзяржаўных збораў пакуль не знайшлося патэнцыяльных уладальнікаў. Пры тым, што аўтары, разумеючы праблемы дзяржаўнага фінансавання культуры, не сталі б замаўляць для сваіх твораў завоблачную цану.

Мне даводзілася трымаць у руках зброю, выкаваную мастакамі “Коўні”, і нават прымяраць на сябе рыштунак “крылатага” гусара Рэчы Паспалітай, зроблены спадаром Юрыем. Бярэш у руку шпагу, дакладную копію той, што была ў XVII стагоддзі, а адчуваеш, што рускамоўны выраз “быць пры шпаге” мае сэнс літаральны. Шпага — суб’ект. Яна — галоўная. А ты пры ёй толькі знаходзішся. Не кожны, хто “пры шпаге”, шляхта. Каб адпавядаць гэтай высакароднай зброі, трэба мець кодэкс гонару і кодэксу трымаць па жыцці трымацца. Я гэта пра тое, што зробленае мастакамі “Коўні” мае мыстычнае начынне.

Кожны раз, калі я даведваюся, што той ці іншы твор мастакоў “Коўні” набыты прыватным калекцыянерам, звычайна замежнікам, я радуюся, што іх талент мае прызнанне, ды і прыбытак сакі-такі прыносіць — прынамсі, часткова выдаткі перакрывае, але, як той казаў, “за дзяржаву крыўдна”. За тое, паўтаруся, што рэчы музейнага кшталту не трапляюць у нашы музейныя зборы. Нашы музеі зведалі вялікі спусташэнні. Вельмі мала ў іхніх экспазіцыях і фондах каштоўнай аўтэнтыкі. Дык вось сучасныя мастацкія рэчы, што вобразна аднаўляюць мінулыя эпохі, маглі б кампенсаваць у нашай рэчаіснасці і свядомасці гэтыя страты.

Спадары Мікалай і Юрый, іншыя сябры згаданай суполкі, нават робячы дакладныя копіі гістарычных артафактаў, не столькі рэчы ўзнаўляюць, як вяртаюць у наш час добра падзабытую мінуўчыну. А без мінулага не бывае будучыні. Тое ж, нават у большай ступені, датычыць і аўтарскіх кампазіцый, зробленых “па матывах” падзей і з’яў. Гэта акалічнасць робіць іх “несучаснае” мастацтва надзвычай запатрабаваным у сучаснасці.

Навоста патрэбны пісьменнікі, калі ўжо былі Аляксандр Пушкін і Максім Багдановіч, Васіль Быкаў ды Іосіф Бродскі? Патрэбны! Няспынны і натуральны працэс творчага самавыяўлення. І кожны век дае цудоўныя прыклады пераходу колькасці ў якасць. Мастацтва пачынаецца там, дзе заканчваецца засмучэнне і абьякवासць. Не, смутак можа прысутнічаць, але паводле класіка ён павінен быць светлым. І тады вершы вырастаюць са “смецця”, героі прозы перастаюць слухацца аўтара, а фарбы ды ноты кладуцца так, што музыка набывае адлюстраванне, а жывапіснае палатно — незмяное гучанне. Галюны вораг мастацтва — шэрая банальнасць кшталту рыфмаў графамана: “розы — марозы”, “слёзы — бярозы”. Сапраўдны творца мае здольнасць бачыць і чуць. Я не паспеў узяць вялікае інтэрв’ю ў свайго суседа і непераўздызнага аўтара жывапіснай графікі Валерыя Шкарубю. Але добра памятаю ягоны ўспамін пра першае дзіцячае здзіўленне, што выклікаў нейкі заезджы мастак. Яго не хвалілі прыгожыя вясковыя пейзажы, а зацікавіў звычайны касцёр дроў ля падворка. Мастак пабачыў нешта адмысловае, нешта знакавае для сябе, што і нараджае са “смецця” твор. Я перакананы, што без гэтага дару няма і работніка культуры. Шырспажыў бачаць усе, парасткі мастацтва — толькі абраныя.

Яўген РАГІН

Аладкі з кабачка

“Сваімі рухамі ён малое карціну свету!” — кажа знаёмы харэограф пра таленавітага вучня. Пафасна? Не, узнёсла! Без гэтага пачуцця няма любові да сцэны. Трэба навучыцца чуць яе ў свеце ранішняй ітшкі, бачыць у імклівай плыні ляснога ручая, адчуваць у спрацаваных хлебаробскіх руках. Звычайны чалавек можа прайсці міма. А спецыяльна навучаны затрымае, патлумачыць, незаўважна прымусіць пайсці разам. Так шыршыца прастора культуры. Звычайны вясковец пафарбаваў ва ўсе колеры хату. А вось гэты запісаўся ў хор. А тая, нягледзячы на ўзрост, пачала вучыцца ткаць. Суседскі хлопеч-старшакласнік зарыфмаваў “поедом” і “поездом”. Дай Бог яму і тым, хто прывучае людзей да добрай літаратуры. Свет мяняецца ў лепшы бок. Мой колішні аднакласнік зачытваўся Жулем Вернам, спрабаваў “рэалізаваць” усе ягоныя хімічныя “рэцэпты”. Амаль усё наўкола гарэла. Сябра здолее знайсці ўсе аўтарскія памылкі і непрыкметна стаў вельмі неблагім хімікам. Прыклады чарадзейнай сілы мастацтва можна доўжыць бясконца. На шчасце, сустракаюцца яны і ў вашых лістах.

Вёска **Фарынава Полацкага** раёна адзначыла залаты юбілей. “Свята пераўтварылася больш чым у 10-гадзінны марфон цёпых усмешак, любімых песень і танцаў, — піша рэдактар Полацкага раённага цэнтры культуры Кацярына Паўловіч. — Былі заданы ў першую чаргу старажылы, юбіляры, ганаровыя жыхары вёскі. Выступілі самадзейныя калектывы **Фарынаўскага і Багатырскага** дамоў культуры. Асабліва прывабным стаў парад-конкурс “**Нявеста Фарынава**”. Тытул лепшай з сяна прывагань заваявала **Крысціна Клепацка**”.

Ткацтва поцілак у тэхніцы аднабаковага перабору, якое бытуе на тэрыторыі **Лепельскага** раёна, прызнана гісторыка-культурнай каштоўнасцю нашай краіны. Пра гэта

паведаміла намеснік дырэктара **Віцебскага** абласнога метадычнага цэнтры народнай творчасці **Надзея Уліновіч**. “Ткацтва такіх поцілак, — тлумачыць яна, — вядома на **Лепельшчыне** з пазамінулага стагоддзя пад мясцовай назвай “адзіялы накладныя”. Асабліваць дадзенага віду ткацтва — накладанне рознакаляровага арнаменту на ляннае палатно чорнага колеру. Народнаму майстру з **Лепельскага** цэнтры рамёстваў **Святлане Залатуха** няма тут роўных. А пераняла яна тэхніку ў роднай цёткі **Кацярыны Смажэўскай**. Валодае **Святлана Мікалаеўна** і іншымі відамі ткацтва: браным, чатырохнітовым, ажурным, падоўным. Майстэрства перадае вучням, сярод якіх — дачкі **Алеся і Марыя**”. Астаецца дадаць, што база для гэтага — цудоўная. У **Лепельскім** цэнтры рамёстваў — 9 ткацкіх станкоў. А ўсяго

ў **Дзяржаўны** спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь уключаны 19 элементаў нематэрыяльнай культурынай спадчыны **Віцебскай** вобласці. Клёва было днямі ў **Слоніміскім** раёне. У аграгарадку **Дзержаўна** правалі свята рыбака. Не абышлося, натуральна, без русалкі. Можна было прыдбаць сувенір, пакаштаваць юшку і паспрабаваць сілы ў рыбакоўным мастацтве. На **Слонімішчыне** ўпершыню прайшоў свята аграгарадкаў **Новадзеваткавіцкага** сельскага савета. Пацягнула ўсіх інтэрактыўная праграма “Гісторыя роднага краю”. Сапраўдны бібліятэкар — заўжды даследчык. 10 жніўня ў **Гродзенскім** райвыканкаме ўшанавалі бібліятэкараў раёна і работнікаў інфармацыйна-бібліятэчнага аддзела раённага культурна-інфармацыйнага цэнтры за ўдзел у напісанні дру-

гога тома кнігі “Галасы дзяцей вайны”. **Бібліятэкар Гожскай** сельскай бібліятэкі **Алена Сьвятковіч** падрыхтавала ўспаміны 82-гадовай **Святланы Лапуста**. **Святлана Судак** з **Квасоўкі** напісала пра **Віктара Чэрнікава**. У гэтай пачэснай справе бралі ўдзел **Інэса Васілевіч** з **Азёрскай** сельскай бібліятэкі, **Вольга Зайцава** — работнік інфармацыйна-бібліятэчнага аддзела, намеснік дырэктара па бібліятэчнай справе **Святлана Гарбачык**.

У **Гродзенскім** раёне на драбязу не разменьваюцца. На **Аўгустоўскім** канале прайшло свята мора. На шлозе **Дамброўка** і ў яго наваколлі наведвальнікі былі ўцягнуты ў лік чытачоў на пляцоўцы “Літаратурны залі”. Адказвалі за мерапрыемства і надавалі яму марскі кантэкс **Святлана Судак** з **Квасоўскай** і **Тамара Гедройц** з **Абухаўскай** сельскай бібліятэк.

- 1 **Навоста з Фарынава забівае цвікі. Сапраўдны дзяўчына мужчынскай справы не баіцца!**
- 2 **Патомная ткачыца з Лепельшчыны Святлана Залатуха — майстар ткацтва ў тэхніцы аднабаковага перабору.**
- 3 **Гучыць песня на свяце нацыянальнай кухні “Лунненскія пачастункі”.**
- 4 **Бібліятэкары Гродзенскага раёна ўзнагароджаны за даследчую працу.**
- 5 **Марскія матывы Аўгустоўскага канала. Невядома чытачка з залатой рыбкай. Жаданне таксама невядомое.**

раставіцкай бібліятэцы **Бераставіцкага** раёна. У падборцы выданняў, што карысталіся павышаным попытам, былі сабраны кнігі “пра прыроду і пагоду”.

Навіна са **Свіслацкага** раёна. Загадчык **Ханьвіцкага** сельскага клуба **Алена Пісар** распавядае: “7 жніўня пры фінансавай падтрымцы дырэкцыі і прафсаюзага камітэта ААТ “**Ханьвічы**” мы правалі свята вёскі **Лаўрынавічы**. Свята называлася “**Зямля, дзе пачаўся наш лёс!**”. Адокуль толькі не прыхалі госяці-землякі”.

Наталія **Шэўчык** з **Мастоўскага** раёна піша. “**Шкада**, што праз словы і фотаздымкі нельга перадаць пах і смак страў, што лунненскія заспаўні прыгатавалі да свята, — распавядае яна. — **Пятае** на ліку мерапрыемства песпела набыць статус брэнд-давага. Чым здзівіла яно на гэты раз? **Ала Матчэня** прыватвала **кабачковыя аладкі** з сырам і вандлінай. **Здзівіла і Ганна Шумель** — аўтарка каналэ па-беларуску. **Алена Грыб** у чарговы раз парадавала фірмовымі біліцамі. **А Алена Дзячук** частавала **непаўторнымі марынадамі**... **Выступілі народныя гурт народнай песні “Ярыца”** **Мастоўскага** раённага цэнтры культуры, а таксама — **калектывы аматарскага мастацтва з Дубна і Глядавіч**”.

Этнафэстываль “Мястэчка” праходзіць у Карэліцкім раёне ў чацвёрты раз. І пастаянна збірае мора людзей. Яно і зразумела: наш шматэтнічны народ, мірны, спагадлівы, хоць жыць у міры, радавацца, смяяцца, сябраваць.

Дзякуючы ўдзельнікам свята, прадстаўнікам беларускай, польскай, цыганскай, яўрэйскай, татарскай нацыянальнасцяў, можна было пазнаёміцца з культурай і бытам тых народнасцяў, якія жылі ў мястэчку Мір у 20-30 гады мінулага стагоддзя.

Напрыклад, цыганы пасяліліся ў Мір ў другой палове XVIII стагоддзя. Тут нават знаходзілася рэзідэнцыя цыганскага старшыні Вялікага княства Літоўскага, якому кароль Радзівіл даў прывілей на выдзненне цыганскіх спраў і суд над імі.

Падчас свята артысты пераўвасобіліся ў цыганскі табар, які ўзначаліў барон, і радалі гасцей танцамі, спевамі і, вядома ж, гадзілі на лёс.

З 1921 па 1939 гады Мір знаходзіўся ў складзе Польшчы. Гэта наклала пэўную адзнаку на жыццёвы ўклад жыхароў мястэчка. Артысты, якія ігралі ролю прадстаўнікоў польскай народнасці, добра гэта прадэманстравалі на прыкладзе народных касцюмаў і спеваў. Так, і беларусаў, і палякаў шмат што аднае.

А калі паглядзець на нацыянальную кухню абодвух народаў, дык бачна, як часта раней беларусы і

“Мястэчка” ў Міры

Падчас фэсту.

палякі хадзілі адны да другіх у госці.

На польскім падворку госці чакавалі бігасам (тушанай капустаю), драчнікамі, дамашняй каўбасой і печывам. Дырэктар Мірскай дзіцячай школы мастацтваў Вольга Вельзеева спецыяльна на фестываль спякала пірог з карыцай і яблыкамі, рэцэпт якога перайшоў да яе ад бабулі-палячкі Ядзвігі Грамакоўскай. Яму не менш за 100 гадоў, і ён беражліва перадаеца ў сям’і з пакалення ў пакаленне.

Суветную вядомасць мястэчку Мір калісьці прынесла вышэйшая ра-

вінская школа, якая рыхтавала равінаў не толькі для Еўропы, але і для Алжыра і Егіпта. У канцы XIX стагоддзя ў Міры больш за 60% насельніцтва складалі яўрэі, якія пераважна займаліся гандлем і пазыкамі. А яшчэ гэта быў надзвычай мудры народ, які ўмеў пажартаваць над сабой. Артысты Жухавіцкага Дома культуры выдатна гэта прадэманстравалі, прадставіўшы знакамітую сцэну суда цара Саламона над дзвюма жанчынамі, якія паспрачаліся з-за немаўляці.

Шэсць стагоддзяў таму ў Беларусі з’явіліся та-

тары. Разам з беларусамі, літоўцамі і палякамі яны абаранялі нашу зямлю ад ворагаў. Беларускія татары ніколі не спрабавалі заваяваць важнае месца ў палітычным, эканамічным жыцці Беларусі. Улады Польшчы ў міжваенны перыяд да 1939 года вялі пэўную работу па аднаўленні культуры татарскага народа. Друкаваліся шматлікія творы пра татар у навукова-папулярных выданнях.

Артысты з аграгарадка Турац спяваюць са сцэны татарскія мелодыі і запальваюць публіку. Госці апладзіруюць, танчаць — свята ўдалося!

Пасля задорных танцаў можна і падсілкавацца нацыянальнымі стравамі татараў: кызылам (тварог), мантамі, кыстыбыем (аладкі з начынкай), урамай (хвораст).

Вядома ж, адным з самых папулярных падворкаў этнафэстывала стаў беларускі. Як было стрымацца і не пакаштаваць карасёў, смажаных у смятане, бульбы з кропам, зваранай у чыгунку, ды сала з цыбуляй і чорным хлебам?! Сапраўднае свята жывата атрымалася ў Міры.

Для актыўнай моладзі, што завітала на свята, арганізатары падзілі квэст-гульнію. Патрэбна было, разгадаваючы загадкі, прайсціся па ўсіх нацыянальных падворках, а ў фінале пераможцы пераапрапаруліся ў беларускія нацыянальныя строй.

Іна ЛЕЙКА, Мір.
Фота аўтара.

Дамбавецкі запрашае на балы!

У сядзібе Аляксандра Дамбавецкага (аграгарадок Бердаўка Лідскага раёна) адбыўся шляхецкі бал. Для вытанчаных дам і галантных кавалераў ладзіліся танцы, гульні ў шарады і фанты, дэкламаваліся лірычныя вершы. Прыняцты ўдзел у забавах мог любы ахвотны.

Падчас балю.

Пары кружыліся ў вальсе, танцавалі паланэз, завыхаліся ў кадрылі. Пад класічную музыку ў жывым выкананні калектыву скрыпачоў “Славянчак” ўдзельнікі балю вялі свецкія гутаркі, аплачывалі ў гульнівым і чайным салонах. Сапраўдным упрыгожаннем балю стаў калектыв “Эпатажны блюз” Навагельнскага Дома культуры, удзельнікі якога правалі майстар-клас, дзе ўсе танцавалі пад рытмы полькі, кацільена і нават сіртакі.

Працавала выстава жаночых аксэсуараў “Вытанчаная мода”, дзе можна было ўбачыць вінтажныя завушніцы, каралі, пярсцёнкі; а таксама — сумачкі, заколкі, шкатулкі, вееры...

На працягу свята працавала фотаканспэцыя “Замкі і палацы Беларусі”, былі арганізаваны фотазоны.

Адным з цікавых момантаў балю стала дэфіле ў шляхках. Якіх толькі не было: з меху, воўны, тканіны, аздобленыя кветкамі і стужкамі, пер’ем і бліскучымі камянямі. Дамы вельмі артыстычна прадэманстравалі ў дэфіле галаўныя ўборы і атрымалі бурныя апладзісменты ад глядачоў.

Алена ГАБІС,
метадыст аддзела метадычнай і культурна-масавай работы Лідскага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці.

Калі прыгледзіцца да работ самадзейнага смагонскага мастака Анатоля Сураўца, можна без падказкі заўважыць: восень — яго любімая пара года. І праз колькі хвілін падчас адкрыцця выставы “Мой родны кут” Анатоль Юльянавіч пацвярджае мае назіранні: “Багатая палітра фарбаў у восені. Розныя адценні... Я іх усё ведаю”.

Найбольш мастак любіць пейзажы. На думку швейцарскага пісьменніка Анры Ам’еля, кожны пейзаж ёсць стан душы. І з гэтай думкай згаджаецца Анатоль Суравец, калі раскажае, з якой любоўю, цікавасцю і нават болем ён стварае свае карціны.

“Далёкае. Адшоўшае”, “Гумно. Мінулае”, “Стары дом і дрэвы” — нават калі не бачыш карцін, а толькі чытаеш іх назвы, можна зразумець, пра што

“Настальгічныя пейзажы” Анатоля Сураўца

Анатоль СУРАВЕЦ (злева) з наведвальнікамі музея — педагогам дадатковай адукацыі ЦТДМ Нінай Міронавай і галоўным спецыялістам аддзела культуры райвыканкама Марыяй КЛУЙША.

яны. Пра тое, што не вернеш, што можа неўзабаве знікнуць... Ствараючы свае работы, Анатоль Суравец, быццам летапісец, перадае нашчадкамі гісторыю сваіх продкаў. “Про-

йдучы гады — і шмат з таго, што паказана на карцінах, не застанецца. А я ўсё гэта зберагаю ў сваім сэрцы і душы”, — зазначае мастак.

Навуковы супрацоўнік музея Вольга Самаркі-

на зазначыла: “Родная зямля — калыска, якая гайдае нас на хвалях жыцця. Яна падхоплівае, калі мы падаем, хавае ад усякіх нягод

“Старая вёска восенню”.

і жыццёвых непрыемнасцей, вучыць нас чалавечай дабрыві, узаемадапамозе, адданаму сяброўству і каханню. Любоў да роднай зямлі ёсць у кожнага з нас. Творчыя натуры адчуваюць гэта вастрэй і глыбей”.

Калі бліжэй знаёміцца з карцінамі Анатоля Сураўца, пачынаеш разумець, што яго работы — гэта ода родным мясцінам, вёскач, Валожыці Ашмянскага раёна, дзе ён

нарадзіўся. На выставе, якую адкрылі напярэдадні 65-годдзя мастака, амаль на ўсіх работах — яго любімая Ашмяншчына.

Анатоль Юльянавіч жыве ў Смагоні трыццаць гадоў, працаваў слесарам-інструментальшчыкам на заводзе аптычнага станкабудавання. Нядаўна пайшоў на заслужаны адпачынак. Практычна ўвесь свой вольны час ён прысвячае маляванню — любімаму занятку з дзяцінства. Са Смагонскім гісторыка-краязнаўчым музеем Анатоль Суравец супрацоўнічае з 1994 года. Экспанаванне свае работы на шматлікіх гарадскіх святах і мерапрыемствах. Яго выставы ладзіліся ў Ашмянах, Смагоні, Мінску.

Цяпер у Смагонскім гісторыка-краязнаўчым музеі прадстаўлены 29 работ мастака. Упадабаную можна набыць.

Галіна АНТОНАВА,
Смагонь
Фота аўтара.

Бераг турэцкі

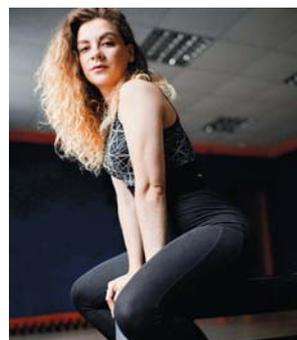
Пасля заканчэння вучылішча Надзеі і яе аднакурсніцы прапанавалі кантракт на паўгода на працу ў Турцыі, і дзяўчаты пагадзіліся. Яны былі прыняты ў адну з танцавальных труп Анталіі. Тут сабраліся дзяўчаты з розных краін свету. Трэба адзначыць, што прафесія харэографа паважана ў Турцыі і высокааплатная. Яны працавалі і харэографамі, і танцоркамі, з поспехам выступалі ў розных гатэлях Турцыі. Праца падабалася, але ім было ўсяго па васьмянаццаць гадоў — яны вельмі сумавалі па Радзіме, па родным доме і па бацьках, так што кантракт падаўжаць не сталі.

Яскравае “Сюзор’е”

Народны ансамбль народнага танца “Сюзор’е” ў Светлагорскім ДOME культуры энергетыкаў стварыла харэограф Галіна Лемянонак. Яна перайшла на працу ў школу мастацтваў, і Надзеі прапанавалі ўзначаліць калектыв. Было нялёгка навучыць дзяцей і падлеткаў танцаваць народны танец, бо ён вельмі складаны па тэхніцы, але яна справілася. Рэпертуар ансамбля — разнастайны: абрадавыя танцы, і танцы розных народаў: рускі, беларускі, украінскі, венгерскі і г. д. Народны ансамбль удзельнічае ў канцэртах ДКЭ і гарадскіх мерапрыемствах, выступае на вызначаных канцэртах, бярэ ўдзел у дабрачынных канцэртах, у конкурсе “Зямля пад белымі крыламі”. Неаднаразова юныя танцоры атрымлівалі дыпламы на Светлагорскім раённым конкурсе “Правінцыя”. Ансамбль — удзельнік рэспубліканскага агляду-конкурсу; пераможца 2-га абласнога міжгаліновага фестывалю мастацкай творчасці. У 2013 і ў 2016 гадах калектыв прымаў удзел у абласным конкурсе харэаграфічных гуртоў імя Аляксандра Рыбальчанкі, а таксама ў 2013 і 2017 гадах пацвердзіў найменне “народны”.

Надзея Сяргееўна ахвотна займаецца народным танцам і кажа, калі б у горадзе быў калектыв народнага танца для дарослых, яна б з задавальненнем танчыла ў такім калектыве. У цяперашні час на базе ансамбля “Сюзор’е” створаны гурт “Гравітацыя”, які з поспехам прымаў удзел у першых конкурсах “Правінцыя-2021” і міжнародным конкурсе мастацтваў “ART MOTION” у Магілёве.

Калі дзяўчынцы было пяць гадоў, мама прывяла яе ў танцавальны калектыв. Маці сама марыла стаць харэографам, але не атрымалася. Надзея з радасцю і велізарным жаданнем вучылася танцаваць. Так мама мара ўвасобілася ў жыцці дачкі. Затым дзяўчынка вучылася ў школе №8, дзе настаўніцай харэаграфіі была Алена Аземша. Надзея Сяргееўна і цяпер удзячная сваёй настаўніцы, якая, можна сказаць, уклала душу ў творчасць і шмат зрабіла для сваёй вучаніцы. Падтрымка сям’і, сяброў, харэографа падштурхнула дзяўчыну на рэалізацыю жыццёвай мары. Надзея паступіла ў Бабруйскі каледж мастацтваў на аддзяленне харэаграфіі па спецыяльнасці балетмайстар. Вучыцца было нялёгка, асабліва на першым курсе з-за вялікай фізічнай нагрукі. Дзяўчына з аднолькавай цікавасцю вывучала ўсе стылі танца: класіка, народны, эстрадны, бальны танец, але самым любімым стылем стаў хіп-хоп.

Надзея Сілівончык.

“Рытм”.

Калектыв “Гравітацыя”.

Яна стварыла танцавальны свет

Пра харэографа, які спявае

Вакальны гурт “DZIVA”.

Ансамбль “Сюзор’е”.

Мюзікл “Сакрэт навагодняга крышталя”.

“Рытм” задае рытм

У 2012-м Надзея Сяргееўна стварэе эстрадны калектыв “Рытм”. Вывучэнне сучаснага танца прыцягнула шмат моладзі. У 2015 годзе Надзея

разам з партнёрам Андрэем Земляковым арандавала памяшканне, і цяпер “Рытм” працуе як прыватнае падпрыемства. У складзе калектыву ёсць малодшая група ад 5 да 10 гадоў — каля сарака чалавек, сярэдняя група (10-13

гадоў) — больш за дваццаць чалавек, і старэйшая група, 13-18 гадоў — каля паўсотні ўдзельнікаў.

Мэта стварэння “Рытму” — прапанаваць нешта новае для дзяцей і моладзі горада. Харэограф імкнецца стварыць не

проста калектыв, а сям’ю, асаблівы танцавальны свет. Самае галоўнае ў калектыве гэта тое, што дзеці рознага ўзросту, з рознымі характарамі, з розных школ маюць розныя густы ва ўсім, але гэты калектыв згуртаваў іх у адну велізарную сям’ю.

Займаючыся адной справай, яны сталі сябрамі, сталі больш мэтанакіраванымі, больш моцнымі. Заняткі ў кожнай групе праводзяцца тры разы ў тыдзень, а ў час школьных канікулаў у дзіцячых групах — шэсць разоў у тыдзень. Вывучаюцца розныя стылі: хіп-хоп, попінг, вог, джаз фанк, твэрк, мадэрн, кантемп, крамп і г. д. Маладое пакаленне, вядома ж, з асаблівым жаданнем вывучае сучасныя танцы.

Харэографы загрузаюць дзяцей вялікай працай па дасканалым валоданні сваім целам. Вось што кажа Надзея Сілівончык: “Цяпер моладзь вельмі складаная і, працуючы з імі, трэба ведаць, кае іх зацікавіць. Я размаўляю з імі на мове танца, і мы адзін аднаго разумеем!”

“Рытм” — удзельнік міжнароднага фестывалю-конкурсу “Новыя вяршыні-2017”; рэспубліканскага конкурсу сучаснай харэаграфіі “DanceAcademy” (2 месца); адкрытага конкурсу эстраднага танца “Рытмы XXI стагоддзя; абласных канкураў “Зямля пад белымі крыламі” (3 месца), сучаснай харэаграфіі, “Танцавальны выбух” (2 месца і 3 месца); раённага фестывалю “Правінцыя” (пераможца ў намінацыі “сучасная харэаграфія”). Гэта ж калектыв актыўна прымае ўдзел у гарадскіх мерапрыемствах, з’яўляецца арганізатарам фестывалю “NEXT STARS”, які праходзіць 27 красавіка ў гонар Міжнароднага дня танца ў ДКЭ. У фестывалі ўдзельнічаюць не толькі Светлагорскія танцавальныя калектывы, але прыязджаюць танцоры з іншых гарадоў.

Вучаніца Надзеі Сілівончык Аліна Папруга заканчвае Магілёўскі харэаграфічны каледж і хутка будзе працаваць разам са сваёй настаўніцай.

Палітра творчасці

Пры калектыве “Рытм” створана таксама група па фітнесе і першая ў горадзе група па стрып-пластыцы, якая вельмі папулярная сярод маладых жанчын.

Акрамя таго, у гэтым годзе Надзея Сяргееўна ўвайшла ў склад вакальнага гурта “DZIVA” пад кіраўніцтвам Зінаіды Браткоўскай. Сёлета прэм’ера групы адбудзецца на свяце горада.

Штогод з ансамблямі “Сюзор’е” і “Рытм” Надзея Сілівончык разам з калектывам “DZIVA” рыхтуе мюзікл да Новага года: “Сакрэт навагодняга крышталя”, “Таямніца чавёртага каралеўства” і інш, якія з вялікім поспехам праходзяць у ДКЭ. У гэтым годзе падрыхтаваны мюзікл з удзелам дарослых танцораў на Купалле.

Палітра творчасці Надзеі Сілівончык настолькі разнастайная і зіхатліва гэтакімі яркімі фарбамі, што толькі дзіву даешся: наколькі шматбаковы і вялікі талент у маладой прыгожай жанчыны. Застаецца толькі пажадаць ёй далейшых поспехаў, перамог у конкурсах і новых фарбаў у палітры творчасці.

Галіна КАПЕЦКАЯ,
Светлагорск.
Фотаздымкі з асабістага

У “Беларускай хатцы”

гасцям рады

“Мы і не ведалі, што ў Мінску ёсць такія музей!” — здараецца, чуоць цяпер супрацоўнікі “Беларускай хаткі”. А гэтым летам “Беларуская хатка” — філіял Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры — адзначыла ўжо сваё 30-годдзе. Так, адкрылася яна ў 91-м годзе, і свой першы дзясцятак гадоў правяла актыўна і насычана — і як музей, і як месца для розных творчых імпрэз і фестываляў. Але ў 2007 годзе пачалася працяглая і даволі складаная гісторыя з капітальнымі рамонтамі і аднаўленнем будынку, якая скончылася толькі летась. А летась пачалася пандэмія. Такім чынам, зараз унікальны музейчык па вуліцы Рабкораўскай у Мінску вяртаецца да паўнаватарскай працы і шчыра запрашае да сабе наведвальнікаў — у планах і новыя выставы, і адраджэнне клуба творчай інтэлігенцыі.

Пад час святкавання 30-годдзя “Беларускай хаткі”.

Надзея КУДРЭЙКА

Адна павярхова драўляная хатка, пабудаваная яшчэ ў 1904 годзе і цяпер схавааная за будынкам Універсітэта культуры і мастацтваў — лічы, у цэнтры сталіцы побач з метро, — паміж вялікіх і высокіх каменных дамоў выглядае нечакана і ў нечым нават чароўна — аточаная дрэўцамі, лавачкамі, з драўляным калодзежам за заборчыкам, з высокімі ганачкамі... За 30 гадоў існавання музея чароўнасць не знікла, а вольна выдасці паменшала. “За час капрамонту вырасла цэлае пакаленне, якое і не ведае пра такія музей, — значнае загалова “Беларускай хаткі” Тацяна Лабала. — Нават з мясцовых жыхароў ці са студэнтаў Універсітэта культуры, што кожны дзень праходзіць міма, і не ўсе ведаюць, што гэта музей, што сюды можна зайсці і паглядзець экспазіцыю, пабываць у пакоях, дзе жылі Максім Багдановіч і Змітрок Бядуля, дзе сто гадоў таму збіраліся многія значныя ў Беларусі асобы”.

Іншая сітуацыя была на пачатку 90-х — тут спраўды вярвала творчае жыццё: паэты чыталі вершы, барды спявалі песні, паказваліся батлечныя спектаклі, здымаліся фільмы, праходзілі фестывалі і многае іншае — з моманту адкрыцця 25 чэрвеня 1991 года “Беларуская хатка” вабіла людзей, нагнёных беларускай культурай. І як не вабіць — бо гэта, напрыклад, адзіны апалелы будынак у Мінску, сапраўды звязаны з

Максімам Багдановічам: паэт жыў тут з кастрычніка 1916 года па люты 1917-га. Тут жа кватэраваў Змітрок Бядуля з сёстрамі Рэніяй і Геніяй, тут жа ў перыяд з 1916 па 1920 гады існаваў клуб беларускай мастацкай інтэлігенцыі, які вёў актыўную культурна-асветніцкую работу і які падтрымліваў беларускае тэатральнае музыкальнае мастацтва. Тут збіраліся паэты і многія іншыя значныя асобы — варта згадаць такія славутыя імёны, як Зоська Верас, Уладзіслаў Галубок, Усевалад Фальскі, тут працавалі Першае таварыства беларускай драмы і камедыі і тэатральная трупка пад кіраўніцтвам Францішка Аляхновіча, іншыя творчыя суполкі. Роўна сто гадоў таму, у 1921 годзе, дзейнасць клуба, не ўхвалёная ўладамі, была спыненая. Увогуле, цікавую гісторыю гэтага дамкі варта пачытаць і асобна, а лепей будзе і зайсці ў музей, каб апануша быццам бы на пачатку XX стагоддзя — сярод іншага ў экспазіцыі адноўлены па ўспамінах сведкаў пакой Максіма Багдановіча з сапраўднымі тагачаснымі рэчамі, з яго вершамі, рукапісамі, унікальнымі выданнямі.

Ужо ў 80-я гады мінулага стагоддзя хатка, дзякуючы намаганням неабаякавых да культуры людзей, была ўратаваная ад зносу, які для яе быў падрыхтаваны дзеля будаўніцтва “вялікіх каменных дамоў”, і перанесена са свайго месца па вуліцы Мала-Георгіеўскай (у наш час гэта вуліца Талстога) на сто метраў далей, дзе цяпер і стаіць. Пасля рэстаўрацыі дому вярнулі першапачатковы выгляд і 25 чэрвеня 1991 года адбылося яго ўрачы-

Помнік Максіму Багдановічу (скульптар У. Слабодзкі), усталяваны каля музея ў 1992 годзе. З вершамі паэта: *Ты не згаснеш, ясная заранка, Ты яшчэ асвеціш родны край. Беларусь мая! Краіна-браначка! Устань, свабодны шлях сабе шукай.*

тае адкрыццё ў якасці музея. Мастацкая канцэпцыя экспазіцыі належала Эдуарду Агуновічу, а афармленне інтэр’ера было стылізаванае пад мадэрн. Пры стварэнні музея ставілася задача распаўсюдзіць на тэрыторыі Мінска гісторыю і творчасць Максіма Багдановіча, але і пра беларускі нацыянальны літаратурна-грамадскі рух у Мінску на пачатку XX стагоддзя, пра побыт гараджан пад час Першай сусветнай вайны на прыкладзе пакояў Змітрака Бядулі і яго сяспер.

У 2021 годзе музей зноў запрацаваў напоўніцу, хаця пася адраджэння рахунку праца і не спынілася — музейна-педагагічныя заняткі з дзельмі працягваліся, для іх працавалі розныя гурткі, час ад часу ладзіліся экскурсіі і розныя імпрэзы. Але для шырокай публікі

музей не быў ачынены. Аднаўленне дзейнасці супрацоўнікі музея адзначылі адкрыццём год таму так званай Сцежкі пісьменнікаў: цяпер вакол дома стаяць лавачкі, і на кожнай — памятная таблічка з імем таго ці іншага чалавека, звязанага з “Беларускай хаткай”. Натуральна, цэнтральная лавачка перад уваходам прысвечана я Максіму Багдановічу, а далей, ідучы па сцежцы, можна прачытаць таблічкі з імёнамі Змітрака Бядулі, Зоські Верас, Уладзіслава Галубка, Язэпа Лёсіка, Аркадзя Смоліча... Але ж цяпер там не проста табліч-

кі — на святкаванні 30-годдзя “Беларускай хаткі” кожная лавачка атрымала QR-код, які любіць цікаўны можа адсканіраваць, каб атрымаць на экран верш ці цытату таго ці іншага героя, ці нават каб пачуць яго сапраўдны голас, як у выпадку з лавачкай Зоські Верас.

Прыдумка са Сцежкай пісьменнікаў і QR-кодамі сапраўды сучасная і цікавая. Увогуле, у музей “Беларуская хатка” німамо рабіць для таго, каб зацікавіць наведвальнікаў — найперш дзясцей, школьнікаў — не простым праглядам экспазіцыі, а і шматлікімі, як зараз кажуць, актыўнасцямі. Распрацаваны розныя інтэрактыўныя заняткі, якія ў гульнявой форме дапамагаюць знаць і дзяліцца з творчасцю Багдановіча і Бядулі. Канешне, шмат увагі надаецца бат-

лейшы — “Беларуская хатка” ад самага адкрыцця мае гэты невялікі традыцыйны тэатр як уваабленне мары паэта. Наведвальнікі, асабліва юныя, з захапленнем знаёмяцца з батлейкай, слухаюць расповеды, глядзяць пастаноўкі, самі нешта спрабуюць — напрыклад, робяць батлечныя лялькі. Ладзяцца ў музейныя заняткі і па тэатраве — натуральна, называюцца яны “І тэа, забывішыся, рука”, дзеці распісваюць велікодныя яйкі, вучацца шмаць чаму іншаму. Вось зараз пакоі хаткі ўпрыгожаныя малюнкамі з дзіцячага пленэру, што тут нядоўна праходзіў. У музей ёсць нават сямейны квэст — вандроўка па музеі, і ёсць спецыяльны сямейны квэст на пяціх чалавек коштам у 7 рублёў.

Пры ўсім тым Тацяна Лабала, загадчыца “Беларускай хаткі”, кажа, што хацелася б больш увагі з боку Універсітэта культуры і мастацтваў — многія ж студэнты ніколі і не бачылі батлейкі, а па праграме яны яе вывучаюць, і вольна як жа ім не зайсці ў “Беларускую хатку”, што проста побач!

А зараз у “Беларускую хатку” ідзе выстава “На струнах душы”, прысвечаная 135-годдзю з дня нараджэння Змітрака Бядулі, — прадоўжыцца яна да канца лета. Дарэчы, летась, калі адбылася перапахаванне парэшткаў Змітрака Бядулі, урачыстая шчырыманія і развітанне з прахам праходзілі менавіта тут. Цяперашняя выстава прадстаўляе экспанаты, якія іншым чынам уяць і не так ужо проста: яны сабраныя з розных устаноў — Архіва-музея літаратуры і мастацтва, Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь, Музея Максіма Багдановіча і г. д. Для знакавага мерапрыемства нават падрыхтавалі копіі рукапісаў Бядулі — своеасаблівыя муляжы, якія наведнікі могуць узяць у рукі і папрабаваць разгледзець. Дзядуа ў выставы

была такой: паказаць творчасць Бядулі з усіх бакоў — і паэзію, і прозу, і нават драматургію — “Салавей” у 1939 годзе быў пакладзены ў аснову першага беларускага балета.

А на 17 верасня плануецца адкрыццё новай выставы, прысвечанай 130-годдзю з дня нараджэння занага дзясця нацыянальна-дзяржаўнага адраджэння пачатку XX стагоддзя, аднаго з ініцыятараў ідэі суверэнітэту Беларусі Аркадзя Смоліча — ён нарадзіўся 17 верасня па старым стылі. Лёс таксама звязваў Аркадзя Смоліча з “Беларускай хаткай”, і выстава, пазней варта больш пільнай журналісцкай увагі, будзе называцца “Творчым духу народа майго ахвярую”.

Адна з задач, якую цяпер ставіць перад сабой “Беларуская хатка”, — адрадыць традыцыйны творчы вечарын клуба беларускай інтэлігенцыі, якія былі і сто гадоў назад, і ў 90-я гады. Святкаванні 30-годдзя музея ў чэрвені стала менавіта такім мерапрыемствам. Пасля ўрачыстай часткі гасцей, сярод якіх былі і запрошаныя калегі з розных літаратурных музеяў, забавлялі батлечным спектаклем, танцамі ў двары ў суправаджэнні капэлы “На таку”, гульнямі ў “пешту” і “флірт-залётны” як сто гадоў назад, а яшчэ — частавалі кавай і гарбатай у якасці ўспаміна пра тое, што на пачатку мінулага стагоддзя ў гэтым будынку была і бясплатная “бежанская” сталовая. 25 чэрвеня 1991 года адкрыццё музея “Беларуская хатка” адбылася з выступленнем гурту “Лішвіны”, які таксама ўтварыўся ў той год. І вольна праз 30 гадоў “Лішвіны” ізноў ігралі і спявалі ў “Беларускай хатцы”.

Як кажа Тацяна Лабала, цяпер падобныя вечарыны будуць праходзіць на рэгулярнай аснове. Пакуль шпільна, можна танцаваць і спяваць на вуліцы, потым з’явіцца нешта іншае. Па меншай меры, разы два на месяц “Беларуская хатка” плануе запрашаць не толькі на экскурсіі ці на заняткі, але і на імпрэзы, — набліжаючыся, такім чынам, да вяртання традыцыйнага клуба. Акрамя таго, музей адкрыты да прапановы — у ім жа ёсць і ўтульная, няхай і невялікая глядзельная зала з батлейкай. За абвесткамі і афішай можна сачыць на сайце Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, філіялам якога “Беларуская хатка” і з’яўляецца.

Тут вызначаўся лёс Еўропы

Антон РУДАК /
Фота аўтара

Ахвяры першага ўдару

Гродна зведаў нягоды і разбурэнні, выкліканыя военным ліхалетцем, ужо ў першы ж дзень Другой сусветнай вайны, 1 верасня 1939 года. Горад тады знаходзіўся ў складзе польскай дзяржавы, і акурат у тых дні ён упершыню зазнаў бамбаванні нямецкай авіяцыі, адной з галоўных мэтаў якой было знішчэнне маста праз Нёман, які меў вялікае стратэгічнае значэнне. Наступным разам гітлераўцы бамбілі Гродна ўжо адразу ж пасля нападу нашыцкай Германіі на Савецкі Саюз, 22 чэрвеня 1941 года. Тым разам ад нямецкіх бомб істотна пацярпелі гарадскія кварталы — былі знішчаныя такія помнікі архітэктуры і гісторыі, як палац Радзівілаў і будынкі на Сянным рынку. Агулам страты забудовы горада ў чэрвені 1941 года складалі каля трыццаці працэнтаў, а да канца акупацыі гэты паказчык дасягнуў сарака.

Моцна пацярпелі тады і многія мястэчкі Гродзеншчыны — асабліва Ліда, дзе цэнтральная частка горада да 25 чэрвеня была зруйнаваная бомбамі і пажарам амаль цалкам. У Навагрудку, які бамбілі амаль тыздзень — да 28 чэрвеня — былі знішчаныя гандлёвыя рады на цэнтральнай плошчы, палац Радзівілаў і дом-музей Адама Міцкевіча, які ў выніку страціў усе свае даваенныя зборы, якія складалі бяспэчную частку мемарыяльнай спадчыны пэра.

На тэрыторыі сучаснай Гродзенскай вобласці падчас гітлераўскай акупацыі дзейнічалі шматлікія савецкія партызанскія злучэнні і падпольныя арганізацыі. У тагачаснай Беластоцкай вобласці, да якой, паводле адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу 1939 года, адносіўся Гродна, дзейнічалі каля сямнаццаці тысяч народных месціцаў, якія ўваходзілі ў склад дваццаці шасці партызанскіх брыгад. Разам з тым, у рэгіёне дзейнічалі таксама буйныя злучэнні Арміі Краёвай, якія падпарадкоўваліся польскаму эміграцыйнаму ўраду. На розных этапах вайны, у залежнасці ад палітычнай сітуацыі і адносін паміж савецкай уладай і польскім урадам у выгнанні, яны альбо супрацоўнічалі

з савецкімі партызанамі, ладзячы сумесныя баявыя аперацыі, альбо адкрыта супрацьстаялі ім, прытым часта дапускаючы тэрор у дачыненні да беларускага насельніцтва.

Забыты штурм

Немалаважна, што падчас нашыцкай акупацыі тэрыторыя сучасных Гродзенскага і Ваўкавыскага раёнаў, у адрозненне ад астатняй часткі Беларусі, была нахабна далучаная гітлераўцамі да Усходняй Прусіі і ўключаная непасрэдна ў склад Трэцяга рэйха, таму акупацыйны рэжым тут меў, у параўнанні з рэштамі раёнаў, пэўныя асаблівасці. Так, напрыклад, у гэтых мясцовасцях дзейнічалі карныя органы гестапа — у той час як на астатняй тэрыторыі Беларусі яго функцыі выконвала СД — эсэсаўская служба бяспекі. Немцы настолькі былі ўпэўненыя ва ўсталяванні свайго вечнага гаспадарання ў Гродна, што нават

Дот на беразе Піны.

афіцыйна перайменавалі горад, надаўшы яму назву Гартэн.

Тым не менш, панаванне іх ледзь абмежавалася трыма гадамі: ужо 16 ліпеня 1944 года Чырвоная Армія ўступіла ў правабярэжную частку Гродна — гэтая дата цяпер адзначаецца як дзень вызвалення горада. Аднак вялікая частка гарадскіх кварталаў размяшчалася і на левым беразе Нёмана — і яе ўдалося вызваліць ад немцаў толькі праз тыдзень зацятых баёў, 24 ліпеня, прычым былі панесеныя значныя страты.

Дацэнт кафедры гісторыі Беларусі, археалогіі і спецыяльных гістарычных дысцыплін факультэта гісторыі, камунікацыі і турызму Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы Аляксандр Горнызначае, што гэтая

Ваенныя разбурэнні ў Гродна (архіўнае фота).

трагічная адметнасць у гісторыі вызвалення Гродна, на жаль, дагэтуль няк не ўшанаваная ў гарадской прасторы, тым часам як такая сітуацыя з'яўляецца ўнікальнай для Беларусі — ніводзін з гарадоў краіны не даваўся вызваліць ад акупацыі ў выніку настолькі доўгіх баявых дзеянняў. Безумоўна, подзвіг чырвонаармейцаў, палеглых пры вызваленні гро-

Руіны турмы ў Калдычаве.

дзенскага левабярэжжа, варты асобнага ўшанавання.

Дзве абароны крэпасці над Бугам

Брэст таксама зазнаў першыя нямецкія бамбаванні яшчэ ў верасні 1939 года — як і Кобрын, Пінск, Ганцавічы і Баранавічы. Але гораду над Бугам дасталося наймацней — ён выклікаў такую ўвагу нямецкай авіяцыі перадаўся таму, што гітлераўская разведка атрымала інфармацыю аб знаходжанні ў Брэсце членаў польскага ўраду на ча-

ле з галоўнакамандуючым Эдвардам Рыз-Сміглым. Бамбілі немцы і тэрыторыю Брэсцкай крэпасці, дзе зацята бараніліся салдаты польскага войска. Нямецкія авіяналёты працягваліся аж да сярэдзіны верасня, пакуль у Заходнюю Беларусь не ўступіла Чырвоная Армія.

У чэрвені ж 1941 года Брэсцкая крэпасць зноў занала страшныя разбурэнні падчас сваёй гераічнай абароны, якая доўжылася цэлы месяц — цяпер ужо як ад бомб, так і ад артабстрэлаў. Моцна пацярпеў Мікалаеўскі гарнізонны сабор, былі разбураны касцёл ды кляштар бернардынаў і іншыя будынкі. Перабудаваны з уніяцкай царквы “Белы палац”, дзе ў 1918 годзе быў падпісаны

Брэсцкі мір, быў пашкоджаны і разабраны ўжо ў пасляваенныя гады — але ў 1972 годзе яго руіны былі занасерваваныя, як помнік абаронцам крэпасці.

Сцены з бетону і людзі са сталі

Акупацыйныя лёсы Брэсцкія таксама складаліся не зусім звычайным чынам — захопнікі далучылі частку раёнаў Брэсцкай і Пінскай абласцей да Рэйхскамисарыята Украіна, што таксама мела свае наступствы ў правядзенні імі нацыянальнай палітыкі на гэтай тэрыторыі. Да-

рэчы менавіта заходнебеларуская Піншчына была месцам стварэння аднаго з першых партызанскіх атрадаў, які ўзначаліў Васіль Корж — колішні ўдзельнік партызанскага руху ў Заходняй Беларусі яшчэ ў 1920-ыя гады. Ужо 28 чэрвеня 1941 года яго атрад даў першы бой нашыцкім акупантам, зрабіўшы засаду на групу варажых танкаў. Агулам Васіль Корж правёў на акупаванай тэрыторыі 1119 дзён, кіруючы партызанскім рухам на Піншчыне і ў сумежных раёнах.

Калі надыйшоў час вызвалення, акупанты не адразу змірыліся са сваёй паразай — у заходнебеларускіх гарадах яны стваралі ўмацаваныя раёны, рыхтуючыся да іх зацятых абароны. Так, напрыклад, у Пінску на беразе ракі Піны зберагліся да нашых дзён тры нямецкія доты, якія мусілі, паводле задумы гітлераўцаў, бараніць горад ад штурму з боку ракі. Тым не менш, 14 ліпеня савецкія войскі пры ўдзеле Дняпроўскай ваеннай флотаўскай вышэйшай школы адным з першых адбітых у ворага ўчасткаў акурат і былі ваколшы аднаго з дотаў на ўзбярэжжы, дзе размясціўся савецкі камандны пункт. Сёння гэты бетонны бункер музефікаваны, побач размешчана выстава вайсковай тэхнікі.

Член навуковага таварыства Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь Леанід Дубаневіч адзначае, што Брэст у 1944 годзе немцы таксама не здалі без бою — яны спрабавалі стабілізаваць фронт у раёне горада, выкарыстоўваючы, у тым ліку, і ўмацаванні Брэсцкай крэпасці, якія, у выніку, даваліся штурмаваць цяпер ужо савецкім войскам. Вайна на беларускай зямлі завяршылася

28 ліпеня 1944 года ў тым самым месцы, дзе пачыналася тры гады таму — з першымі разрывамі бомб і снарадаў на досвітку 22 чэрвеня 1941-га.

Ахвяры і героі

У розныя перыяды акупацыі гітлераўцы імкнуліся выкарыстоўваць любыя міжнацыянальныя альбо міжканфесійныя супярэчнасці паміж народамі Заходняй Беларусі, спрабуючы нашкодзіць адно на аднаго беларускае і польскае насельніцтва гэтых абшараў. Немцы з дапамогай сваіх мясцовых памагатых вынішчалі як беларусаў, якіх лёгка было абвінаваціць у сімпатыях да савецкай улады, так і палякаў, якіх таксама лічылі спрадвечнымі ворагамі Германіі, лаляльнымі ў дачыненні да даваеннага польскага ўраду.

Адным з найбольш жахлівых месцаў масавага знішчэння быў лагер смерці ў Калдычаве ля Баранавічаў, у якім былі расстраляныя, спаленыя жывым альбо па-зверску закатаваныя каля дваццаці двух тысяч чалавек — як беларусаў, так і палякаў, і яўрэяў. Лагер быў створаны на тэрыторыі колішняга шляхецкага маёнтка, людзей тут утрымлівалі ў гаспадарчых пабудовах, а часткова і пад адкрытым небам, прытым вязні занавалі пастаянныя здзекі з боку аховы. Перад наступам Чырвонай Арміі карнікі, каб схаваць следы сваіх злачынстваў, расстралялі апошніх вязняў, зраўнялі з зямлёй месцы іх пахавання і зруйнавалі ўсе будынкі на тэрыторыі лагера. Да нашых дзён дайшлі толькі руіны лагера турмы, якія былі занасерваваныя і ператвораны ў мемарыял памяці ахвяр.

Вызваленне заходніх рубяжоў Беларусі прыспешыла актывізацыю баявых дзеянняў войскаў саюзнікаў на другім фронце ў Нармандыі, а таксама супала ў часе з адной з найбольш рэзанансных акцый нямецкага руху супраціву — замахам на Гітлера 20 ліпеня 1944 года, які, хоць і быў няўдалым, але паказаў усюму свету волю да барацьбы супраць чалавечанавіснаскага рэжыму, якая не згасала нават сярод саміх немцаў, у самым сэрцы нашыцкай Германіі. Баявыя дзеянні на тэрыторыі Беларусі ўлетку 1944 года былі адным з вызначальных фінальных акордаў, якія прывялі да поўнага разгрому гітлераўскай Германіі і ўсталявання міру не толькі на беларускай зямлі, але і ва ўсёй Еўропе. Тым больш важна сёння захоўваць памяць аб героях і ахвярах тых векапомных дзён, тых непараўнальных стратах і незабытых подзвігах, якія здарыліся на нашай зямлі ў апошнія дні перад вызваленнем.

(Працяг. Пачатак у №33).

СЕАНСЫ ПАВАЕННА-ГА МІНСКА

Зрэшты, такія чорна-белыя (вельмі рэдка — каляровыя) карціны круцілі літаральна ва ўсіх кіназалах Беларусі: “Першы”, “Цэнтральны”, “Перамога” і “Зорька” у Мінску, “Спартак” і “Мастацкі” у Віцебску, “Чырвоная зорка” у Гродна, імя Калініна ў Гомелі, “Радзіма” ў Брэсце. Асаблівай папулярнасцю карысталіся сталічныя летнія кінатэатры “Летні”, “Вымпел”, “Вясёлка”, “Нёман”, дзе трафейныя карціны ішлі амаль штодня. Здаецца, па два сеансы: у 17 і 19 гадзін. У сярэдзіне 60-ых яшчэ можна было заспець гэтыя мілыя драўляныя будынакчы, узведзеныя вядомымі беларускімі архітэктарамі Аркадзем Брэгманам, Георгіем Сысоевым і Аляксандрам Воінавым.

Мяркуючы па ўспамінах мінуўчыкаў, найбольшай папулярнасцю карыстаўся кінатэатр “Першы”. Гэта быў па-свойму ўнікальны аб’ект: на мяжы 1942-га і 1943-га, у самы разгар Вялікай Айчыннай, немцы ўзялі ў цэнтры ўжо ладна разбуранага Мінска навоўтку будынак, які атрымаў сімвалічную назву. А бадай самым дзіўным быў той факт, што гэты драўляны двухпавярховік — дарэчы, вельмі рэдкі для нашых шыроў узор германскай архітэктуры 30-ых гадоў — шчасліва перажыў бамбардзіроўкі падчас вызвалення горада, у адрозненне ад дзясяткаў і сотняў куды больш капітальных будынкаў. То бок, кінатэатр можна лічыць своеасаблівым трафеем, які перайшоў нам ад немцаў.

“Першы” размяшчаўся на Савецкай вуліцы — галоўнай магістралі даваеннага Мінска. Замест яе падчас паваяннай рэканструкцыі беларускай сталіцы пракладзены новы парадны прапект (Сталіна — Леніна — Скарыны — Незалежнасці). Яго трасіроўка толькі часткова супадала з куды больш сціплым папярэднікам. Гэта асабліва добра відзец акурат на прыкладзе кінатэатра “Першы”. У 1950-я, прыблізна за дзесяць гадоў да майго прыезду ў сталіцу, яго знеслі дзеля будаўніцтва гатэлю “Мінск”. Участак, дзе раней стаяў кінатэатр, апынуўся ва ўнутраным двары гатэля. Цяпер там яго паркоўка.

Мастак Май Данцыг, які вярнуўся з эвакуацый апазру пасля вызвалення Мінска, распавядаў мне, што галоўны фасад “Першага” выходзіў на вуліцу Валадарскага. Аднак праз пэўны час, корпаючыся разам з мастаком Валодзем Шнарэвічам у фондах Беларускага дзяржаўнага архіва кінафотафондакументаў, я ўбачыў паваянны здымак, на якім відзец, што будынак кінатэатра “пазіраў” на Савецкую вуліцу. Справа на здымку, побач з кіёскам “Марозіва”, можна было

“ЭТОТ ФИЛЬМ ВЗЯТ В КАЧЕСТВЕ ТРОФЕЯ...”

Афіша фільма “Гибель Титаника”, 50-я гады.

Цікава, што ўсе, з кім мне даводзілася размаўляць на гэтую тэму, добра памяталі назвы тых кінатэатраў і клубаў, дзе яны, затаіўшы дыханне, глядзелі трафейныя фільмы — каб у гэтым у розных кампаніях (дома, на працы ці ў навучальных установах) падзяліцца ўражанымі пра іх.

Мінск. Кінатэатр “Перамога”, 1958 г.

ўбачыць глухі бакавы фасад ацалелага дарэвалюцыйнага даходнага дома па вуліцы Валадарскага, 12. Дарэчы, колішнюю пустыку на пярэднім плане здымка неўзабаве заняў галоўны корпус гасцініцы “Мінск”.

Для Данцыга, як і для большасці яго сакурснікаў па мастацкай вучэльні, гэты кінатэатр быў адным з самых прыцягальных месцаў горада. Нічога дзіўнага: міначкі, бывала, займалі чаргу па квіткі на ночы, каб паглядзець “Палвойную гульнію”, “У старым Чыкага”, “Палуйнічых за каўчукам”, або які іншы трафейны фільм. Праўда, бедныя мастакі-студэнты — у будучыні народныя, заслужаныя і проста выбітныя — часам ухіраліся неск праходзіць гэтую “памятную зону” па ільготных вучнёўскіх квітках.

ШЫК АД ЛАНГБАРДА

Аднакурснік Данцыга па вучэльні Леанід Шчамялёў з настальгіяй успамінаў і іншы кінатэатр: “Здаецца, у 1950-м пасля рэканструкцыі даваеннага будынка, узарванага, як казалі відавочы, мінскімі падпольчыкамі, адкрыўся новы кінатэатр “Перамога” па вуліцы Інтэрнацыяналь-

най. Падчас акупацыі Мінска там знаходзіўся нямецкі салдацкі клуб. А перад вайной — клуб харчавікоў. Дык вось, у ліку першых наведвальнікаў новага кінатэатра былі мы — навучэнцы трэцяга курса мастацкай вучэльні: я, Юра Тышкевіч, Косія Пятроў і Мішка Чэпкі. Паказвалі прэм’еру дакументальнага фільма пра Кітай і трафейны фільм “Паўстанне ў пустыні”. Светлае фаз з плюшавымі канапамі, драўляныя крэслы, абаб’ятыя скурай, столік з шахматамі, буфет, дзе прадавалі цукеркі і віно — на якое грошай у нас, вядома, не было...

Гэты трохзальны кінатэатр з дзвюма карыфскамі калонамі і магутным карнізам па перымтэры спраектаваў у духу сталінскага ампіру Іосіф Лангбард — аўтар Дома Ураду, Дома Чырвонай Арміі, Опернага тэатра і Акадэміі навук. Калі яшчэ ішла рэканструкцыя “Перамогі”, ён разам з калегам, архітэктарам Бакланавым, аднойчы наведваў сваё стварэнне — Оперны тэатр. Уласна будынак вучэльня, тады яшчэ не мела, і нашы заняткі па спецпрадметах праходзілі ў памяшканнях Опернага. Менавіта там мы, навучэнцы, на чале з нашым

ну” тэму наогул абыходзіў бокам. Мабыць, надта глыбока ўнутры яго параненай душы тэлепамяць пра тры гады, праведзеныя ў страшных фашысцкіх канцлагерах, і таму трафейныя фільмы выклікалі ў яго нейкае адпрочванне? Не ведаю...

ІНТРЫГОЎНЫ СВЕТ І НЕВЯДОМЫЯ АЎТАРЫ

Апошнія трафейныя стужкі асабіста я глядзеў ужо ў Гродне ў 1955 — 1956 гадах. У асноўным, з блізкімі сябрамі па школе. Нашы асноўныя “кропкі” — кінатэатры “Чырвоная Зорка”, “Спартак”, кіназалы Дома афіцэраў і клуба чыгуначнікаў. Ішлі галівудскія “Мост Ватэрлоа” з Вівьен Лі і Робертам Тэйларам, “Газавое святло” з Інгрыд Бергман і Шарлем Буас, “Мадам Ікс” з Рутай Чатэртан, “Сёмае

фейныя карціны. Прычым мы тады не ведалі ні дакладнага “месца нараджэння” гэтых фільмаў, ні рэжысёра да акцёраў — ападвядзеныя цітры папросту адсутнічалі.

Хоць асабіста мне і маім папачнікам да гэтага не было ніякай справы. Напрыклад, імя выканаўцы ролі Тарзана мы даведзіліся значна пазней — акцёрам стаў піяцэравы чэмпіён Алімпійскіх гульняў па плаванні Джоні Вайсмілер. Таксама як і прозвішчы Жана Марэ з фільма “Кармэн” ці Эрэла Фліна з “Выслы пакут”. Тады галоўным для нас і маім аднагодкаў былі захапляльная дзея, інтрыгоўная экзэтыка далёкіх краін, той невядомы свет, у якім, скажам, бяспрашна герой-індывідуаліст Хаакіна Мурыэта з фільма “Мсіўца з Эльдарада” або Крысціян Флетчар з мяцежнага карабля “Баўніц” змагаюцца са Злом...

Асабіста для мяне трафейнае кіно, акрамя ўсяго іншага, было і духоўнай крынічай пазнання шматмернасці жыцця і гісторыі чалавечтва. Пасля такіх фільмаў мне заўсёды карцела паболей даведацца пра тое, што я ўбачыў у кіназале. Тады, як вядома, ніякі інтэрнэтны авет блізка не было, і таму ў бібліятэках ды кнігарнях даводзілася гадзінамі пералапачваць масу тамоў, каб вывудзіць для сябе нешта новае і важнае пра жыццё і дзеянні герояў экранна, якія мяне зацікавілі і ўразілі. Гэта была своеасаблівае стыхійная самаадукацыя, якую ў школе або на вуліцы я атрымаць бы не змог.

Напрыклад, менавіта з гэтых фільмаў я ўпершыню даведаўся пра паэта Шылера (“Пакліканне паэта”) і пісьменніка Зяля (“Я абвінавачваю”), пра кампазітараў Леанкавала, Моцарта, Штраўса і Вердзі, пра правадзара мексіканскіх пеонаў Панча Вілья (“Капітан арміі Свабоды”), пра адмірала Гарашца Нэльсана, пра падарожніка Марка Пола (“Прыгоды венецыянца”) і шатландскага каралева Марыю Сцюарт (“Дарога на эшафот”).

Кінасвет для нас, маладзёнаў, быў настолькі зямальным, што пасля праглядаў карцін мы працявалі жыць у нашых маргах і мроях. Акунуўшыся ў гэты фантастычны свет, хлапчучкі пачыналі небяспечна скакаць па дрэвах, крычучы, бышчам малпа, і уяўляючы сябе Тарзанам, або фехтавалі на палках па робін-гудаўску. Або пераўвасобліліся ў рабунікоў паштовых дэлянтаў, марскіх карсараў і адважных мушкетэраў з даваеннага галівудскага фільма. Дзв’яццаты, у сваю чаргу, спрабавалі пераймаць бліскучую танцоўку Ла Яну з “Індыйскай грабніцы” або грашыёзную постаць “сястры яго двараняка” Дэйны Дурбін, калі яна з ачаравальным акцэнтам спявала романсы “Эй, ямішкі, гоніка к “Яру”, “Калітка” і “Две гитары”.

Барыс КРЭПАК
(Працяг будзе).

Кадр з фільма “Рэмбрант”.

педагогам Львом Маркавічам Лейтманам сустрэліся са знакамітым дойдзім і доўга гаварылі “пра жыццё і пра мастацтва”...

Аднакурснік Шчамялёва, таксама былы франтавік Віктар Вярсоцкі, успамінаў, што апошні рубель з мізэрнай стыпендыі траціўся не на ежу, а на квіток на трафейны фільм. Пасля такіх карцін, як “Лёс салдата ў Амерыцы” ці “Трансваль у агні”, ён, зрушаны, вяртаўся дадому з падвышанай тэмпературай...

Аналагічныя ўспаміны мне даводзіліся чуць і ад іншых выхаванцаў вучэльні. Адным з іх, хто ніколі не быў заўважаны ў якасці гледача на трафейных карцінках, з’яўляўся Міхал Савіцкі. Ён, як успамінаў яго аднагрупнік Віктар Грамыка, праігнараваў нават англійскі фільм “Рэмбрант” з Чарльзам Лоўтэнам у галоўнай ролі, на які халзілі літаральна ўсе будучыя мастакі. Праўда, мала та здарваўся, што гэта менавіта англійскі фільм. Ён ішоў проста як “замежны”, без пазначэння краіны-вытворцы.

Зрэшты, і потым Міхал Андрэевіч падчас нашых шматлікіх гутарак “трафей-

неба” з Джэймам Сцюартам. Быў таксама нямецкі фільм “Жанчына без мінулага” з Сіблай Шміц і французскі “Сеткі шпіянажу” з Вівіан Раманс.

Гэтакім жа кінаманам у тэатры ў Гродна быў і Валодзя Арлоў — мой блізкі школьны сябра, будучы кінарэжысёр, сцэнарыст, журналіст і пісьменнік. Да гэтага часу мы побач: цёпла сустракаемся, стэлефануемся, разам бываем на імпрэзах, у тэатрах, на кінапрэм’ерах, на выставах, у коле агульных сяброў, абменьваемся аўтарскімі кнігамі — і, вядома, успамінаем мілае Гродна і наша бурлівае кіношае юнацтва, якое было “бы малітва няздэльня”...

Не памылюся, калі скажу, што яно, гэтае юнацтва, атрымаўся б трохі іншым без трафейнага кіно, якое салодкім накатам прайшло па ўсім маім пакаленні.

І гэта прытым, што пра замежныя стужкі ў сродках масавай інфармацыі працягчы не здарвалася. Яно зразумела: надта ж у нявыгадным святле апынуўся б паваянны савецкі кінематограф. Наўрад ці ён мог гэтак жа ўплываць на розум і душы нашых суайчыннікаў, як тра-

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 397 01 63 (экспурсійнае бюро)

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
- "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"

Выставы:

- Выстава "Жывапісны жыццё" — да 12 верасня.
- "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
- Віртуальная выстава твораў Віталія Чарнабрысава "Вангогісты Гаген".
- Выстава Уладзіміра Мурашвера "Шкло", прымеркаваная да 90-годдзя з дня нараджэння, — да 30 жніўня.
- "Рака часу". Выстава твораў мастакоў Беларусі — юбіляраў 2021 года ў рамках праекта "Нашы калекцыі".
- Выстава фарфору Эміліі Аляксандраўны Фокінай "Мір фантазій".
- Выстава "Агнявідныя і агняпальныя..." Ікона Веткі — з 24 ліпеня да 12 верасня.
- Выстава "Святлана Каткова. Рэтраспекцыя" з 23 жніўня.
- "Леў Лейтман. Да 125-годдзя з дня нараджэння / Графіка" з 12 жніўня да 6 верасня.

Філіялы музеяў

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ". КУЛЬТУРА І ПАЛОВЫ XIX СТ."

г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 358 88 78

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы",
Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянныя экспазіцыі.
- Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
- Займальныя майстар-класы па саломаляцтву, вырабу традыцыйных

лялек, пляценні паясоў (бранзалетаў). Патрапіць на майстар-клас можна ў любы працоўны дзень музея: серада — нядзеля з 10.00 да 17.00. Папярэдні запис абавязковы.

■ Фотапраект

італьянскага мастака Паола Ладамада "AFRICA SOUL" — да 31 жніўня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ МАСТАЦТВАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Някрасава, 3.
Тэл.: 399-09-78

Час працы: серада — нядзеля з 12:00 да 20:00

- Выставачны праект "Адкрыты архіў VL", прысвечаны 70-гадоваму юбілею Валерыя Лабко.
- Персанальная выстава графікі Юрыя Якавенкі "Астральны наюрмор".
- Выстава маляванак "Зоры-Зараніцы".

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66. Музей працуе: аўторак,

серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.

Пастаянныя экспазіцыі.

ДЗЯРЖАЎНАЯ УСТАНОВА "НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА- КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ- ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19
тэл.: +375177020602,
20660, +375295518051,
+375291903149

Палацавы ансамбль:

- Пастаянныя экспазіцыі.
- Выставачны праект "Захавальнікі" з фондаў музея-запаведніка "Нясвіж" (куфры, шкатулкі, скрыні XVII — XX стст.) — з 26 сакавіка 2021 г. па 20 верасня 2021 г.
- Выставачны праект "Несучаснае мастацтва" твораў М.Байрачнага і Ю.Гудзіновіча — з 20 ліпеня па 14 лістапада 2021 г.
- Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальныя цырыманыя нясвіжскага двара" — у складзе пастаяннай экспазіцыі.

Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці:

г. Нясвіж, вул. Гейсіка, 1

- Часовая экспазіцыя твораў Леаніда Гоманова "Фарбы зямлі" — з 3 жніўня 2021 г. па 30 верасня 2021 г.

Ратуша:

г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3

- Пастаянныя экспазіцыі.

Случкая брама:

■ Персанальная выстава Карыны Гінько — з 21 мая па 4 кастрычніка 2021 г.

Падрабязную інфармацыю можна даведацца па тэлефонах — (+3751770) 20602, (+3751770) 20660, альбо на сайце niasvizh.by.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянныя экспазіцыі.
- Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гошці да Пана Каханку".
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя."

Культура. Дэгустацыя".

- Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дваіх "Інтрыгі Купідона".
- Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
- Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
- Правядзенне вясельных цырымоніі, святкаванне гадавіны вясялля.
- Музейная фотап'яцоўка.
- Квэст "Таямніца двух куфраў".

ГАЛЕРЭІ

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА

г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс: 290 60 10.

- Фэстываль мастацтва "Арт-Мінск-2021" з 3 жніўня да 26 верасня.

Першая чвэрць

Часам вельмі шкадую, што наша газета мае толькі 16 палос і выходзіць раз на тыдзень. Праз дэфіцыт плошчы шэраг культурніцкіх падзей, якія добра кампанаваліся б разам, даводзіцца разносіць па розных нумарах. Прыкладам, інфармацыя пра сумесную выставу мастакоў-керамістаў Валерыя і Максіма Калтыгіных, што нядаўна працавала ў Мінску, вельмі пасавала б пазамінуламу нумару "К", дзе распыдалася пра пленэр "Арт-Жыжаль". Бо спадар Валерый — стваральнік і нязменны кіраўнік "Арт-Жыжалью". А частку клопата, які раней быў выключнай справай старэйшага Калтыгіна, апошнім часам бяра на сябе Максім.

Пётра ВАСІЛЕУСКІ /
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Выстава першая ў шэрагу запланаваных мастацкіх імпрэз, якія мусяць распавесці пра чалавека і прыроду, пра дысананс і гармонію, пра тое, што мы страчваем і набываем праз развіццё тэхналогій і маральных трансфармацый. Праект мае назву "Чатыры чвэрці", а выстава ўкладзенне — "Чатыры чвэрці. Расліны". Потым будзе пра жывёл, потым — пра чалавека, і нарэшце — пра грамаду, пра чалавечую супольнасць, якая ёсць суб'ектам Космасу, Сусвету і ўсяго таго, што мы называем словам "Абсалют".

Спадар Валерый лічыць, што хоць у сем'ях, дзе бацькі маюць творчыя спецыяльнасці, дзеці часта ідуць пратоптанай дарогай, маючы кропкай адліку бацькоўскі досвед, творчасць ягонага сына — цалкам самастойная і самадастатковая з'ява. Бо ні характарам, ні асаблівасцямі мастакоўскага мыслення і разумення выразных магчымасцяў керамікі бацька і сын не падобныя. Гэта асабліва адчуваецца, калі яны працуюць у блізкіх тэмах з падобным сюжэтным шэрагам.

Кераміка паводле вобразнага ладу, асаблівасцяў інструментарыя і тэхналогій зыходна была і застаецца справай, якая патрабуе ад мастака творчай дысцыпліны. Тое, што мы бачым на выставе — гэта супраца чалавека з Агнём, Вадою і Зямлёю. Прычым, менавіта супраца, а не падпарадкаванне стыхій волі творцы. Дасведчанія людзі разумеюць, што прыродай не надта пакамандуеш! Звольнасць адчуваць прыродны матэрыял і знаходзіць гармонію зместу і формы — вызначальныя ў творчасці спадароў Валерыя і Максіма. Стыль, почырк у кожнага свой, але базавыя каштоўнасці — адзінныя.

З гэтай выставы я вынес думку, што захаванне лапіка травы пасярод асфальту для чалавечай душы магчыма больш важная справа, чым упрыгожванне горада чарговым хмарачосам.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"
МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

<p>магазіны "Белдрук" Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".</p> <p>Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".</p> <p>Проспект Незалежнасці, 44.</p> <p>Вуліца Валадарскага, 16.</p>	<p>кіёскі "Белдрук" ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.</p> <p>Проспект Пераможцаў, 5. Вуліца Рабкораўская, 17.</p> <p>Проспект Незалежнасці, 68, В.</p> <p>Вуліца Лабанка, 2.</p>
--	---

Тэлефон для даведак па наяўнасці газеты ў кіёска "Белдрук" — (017) 2764542 (з 9.00 да 17.30)

